

СЛОВО

Без мови немає нації!

Просвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

18 (966), 3—9 травня 2018

Весняні дні надихають людей радістю Великодня, родовими глибинами Тривідного тижня, остерігають пам'яттю Чорнобиля, героять вшануванням воїнів II Світової війни. А вінчас це духовне піднесення День Матері. Мати – подателька життя людського, уособлення безкорисливості, відданості, щедрості, щирості, доброти. Мати – рідна земля і Вітчизна. Мати – мова і пісня. Матері людській і Матері Божій ми присвячуємо найсвітліші молитви.

Сьогоднішнє число нашого тижневика ми відкриваємо зображенням Богородиці. Художниця Мирослава Збожна назвала цей образ "Мир і Слава", присвятивши його українським воїнам. Понад 5000 тисяч освячених листівок передали бійцям, а саму ікону освятили в Михайлівському Золотоверхому монастирі. Це своєрідне послання і від художниці, її від матерів, дружин, сестер і дочок, які хочуть, аби їхні найрідніші мали при собі оберіг з молитвою, повсякчас відчували, що вони потрібні Україні і її народові. За задумом Мирослави Збожної, ця ікона, а також дві інші ікони "Не ридай, Мене, Мати. Небесна сотня", "Архістратиг Михайл" будуть виставлені на благодійний аукціон, а кошти передані на лікування постраждалим під час бойових дій.

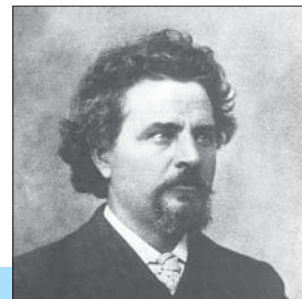
Мир і слава Вам, українські матері!

ТРИМАЄМО ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗВ'ЯЗОК

2

ПОЛТАВСЬКИЙ "ПРОСВІТИ" – 101 РІК!

6-7

ІСТОРІЯ ВІД АНДРІЯ БОКОТЕЯ

8-9

РІДНА МАТИ МОЯ

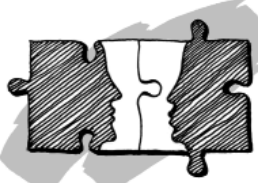

10-11

ПАМЕЛА – ОЛЕНА ХОХЛАТКІНА

15

Ольга ЖМУДОВСЬКА

— У березні Нацрада з питань телебачення і радіомовлення оприлюднила звіт про порушення і втрати України в телерадіоінформаційній сфері після окупації Криму. Як це матиме наслідки?

— Тепер, маючи масив інформації щодо порушень прав державних та приватних телерадіокомпаній, друкованих ЗМІ, крадіжки радіочастот і майна українських мовників, які працювали в Криму до російської окупації, ми можемо допомогти їм боротися в європейських судах за відшкодування загарбником збитків і втрат. Ми проводимо консультації з СБУ, Прокуратурою Автономної республіки Крим, Міністерством закордонних справ, Міністерством юстиції і Міністерством інформаційної політики — з кожним по лінії їхньої діяльності, аби покарати і конкретних осіб, які причетні до крадіжок і збитків, завданих українським ЗМІ. Готуються списки для додаткових санкцій щодо осіб, які захоплювали державне і приватне майно українських теле- і радіомовників та газет, хто брутально витісняв з Криму українських журналістів, переслідував їх і розпочинав фальшиві кримінальні справи проти них.

— Але окрім мовників, порушень своїх прав зазнали і мешканці Криму, які дивились, слухали, читали українські ЗМІ?

— Так, українські громадяни, які мешкають у Криму, позбавлені права на українське телерадіомовлення і українську пресу. До кінця року ми затвердимо вже новий чіткий план щодо захисту прав цих людей, — а це майже 2 мільйони мешканців Криму. Ця робота — відкриття “другого фронту” захисту українського телерадіоінформаційного простору. Після окупації 2014 року територію АРК покинули найбільші телерадіокомпанії “Чорноморська” і “АТР”, радіостанція “Мейдан”. Значна частина кримських журналістів була змушена або покинути півострів і переїхати на материк, або залишила професійну діяльність. Власне, 39

Тримаємо інформаційний зв’язок!

Про те, як Україна підтримує українських громадян на окупованих Росією територіях — у Криму та частині Донецької і Луганської областей інформаційно, що робиться для того, аби ця підтримка була ефективною, та для того, аби Росія заплатила за крадіжку інформаційного простору в цих регіонах, говоримо з членом Нацради з питань телебачення і радіо Сергієм Костинським.

українських радіостанцій і 31 український телеканал повністю втратили можливість здійснювати мовлення в Криму. Багато вдалося за цей час зробити для того, щоб ті ЗМІ та журналісти змогли відновити роботу в Україні. Наприклад, відновили свою роботу “АТР”, “Чорноморка”, “UA. Крим”, виходить “Кримська світлиця” з редакцією в Києві (я сам передплачую кілька примірників для себе і друзів), відновили роботу радіостанції “Мейдан” і створені нові мовники, як-то “Крим. Релії”, “Хайят”.

— Якими засобами вони доносять до кримчан свої новини?

— Над цим працюють Міністерство інформаційної політики, Нацрада з питань телерадіомовлення і, зокрема, мій офіс. З 2014 року Російська Федерація незаконно використовує 503 частоти для телерадіомовлення в Криму. Україна ж розбудовує можливість українського мовлення на територію Криму. Запустили нові радіочастоти, збудували 150-метрову вежу в Чонгарі, цього літа буде добудовано вежу у Чаплинці з 93 метрів до 133. І зазначу, що ми не втратили на це жодної державної гривні — нам вдалося зацікавити приватного вітчизняного інвестора, який у цю справу вклав власні кошти.

— Дивовижно... А хто цей інвестор, це не таємниця?

— Не таємниця. Компанія “Телемережі України”. Взагалі, ми намагаємося залучати до багатьох проєктів українські підприємства. Вважаю, ми спрацюємо як державна організація з максимальним ефектом — не витрачаємо кошти держави, зате сприяємо включенню приватних українських компаній у позитивні перетворення в країні.

— А росіяни не глушать українське мовлення на території Криму?

— Намагаються. Але маючи Чаплинську і Чонгарську вежі, ми покриваємо стабільно всю північ півострова. Зараз РФ використовує для мовлення на північ Криму захоплену українську вежу в Красноперекопську — її висота 184 метри і завдяки їй використаний сигнал російських мовників покриває навіть окремі райони Херсонської області. І якщо в самому Красноперекопську їм глушать наш сигнал, вдяється інколи, то в районі, навкруги, сигнал іде стабільно. Те саме в Джанкої — якщо в самому місті глушать, то вздовж Московської траси сигнал іде чітко.

— А чи насправді чують нас в Криму?

— Насправді слухають. Я навіть з власного досвіду в цьому переконаюсь — коли буваю у прямому ефірі на телебаченні, на передачах, що йдуть на Крим, отримую дзвінки від кримчан. Більшість радіють, що можуть нас чути, хоча є й такі, які твердять “ви весь врьоте”, але ж слухають! Українське радіо і телебачення цінне для кримчан тим, що на відміну від російського ТБ на нашому можуть отримувати альтернативну точку зору. У нас же цензури немає, думки лунають дуже різні, тож слухачі й глядачі відчують більшу довіру до наших мовників. Саме на українських каналах кримчани можуть дізнатися, що насправді у них там відбувається — про арешти, про політв’язнів, про масові обшуки у людей, про гноблення кримських татар, про знищення приватного малого бізнесу і взагалі приватної ініціативи на півострові.

— А що відбувається на Донецько-Луганському напрямі?

— Впродовж останніх трьох років Національна рада у взаємодії з Міністерством інформаційної політики починає видавати телеканалам і радіостанціям дозволи на тимчасове мовлення в Луганській і Донецькій областях — вже видано в користування 98 FM-частот. Відповідно до вимог нового закону — щодо тимчасових дозволів на мовлення в зоні проведення антитерористичної операції та прикордонних районах України. Зокрема і на півдні Херсонщини. Наразі замовили Українському державному центру радіочастот перший пакет телевізійних каналів і радіочастот.

— І ці радіостанції слухають на окупованій території?

— Так, слухають. Значу, що за рівнем розвитку радіомовлення Донецька область — на 1 місці серед областей України, Луганська входить у п’ятірку. Попри всі втрати, яких зазнали від окупації частини цього регіону, зараз маємо гарну ситуацію з темпами розвитку місцевого радіо і телебачення.

— А яка мова переважно звучить в ефірі?

— Поки що, на жаль, багато російської. Але ситуація помітно змінюється: більше мовлення українською, українських пісень. Закон про квоти вимагає, щоб уже нині на радіо було не менше 55% українського контенту, а на телебаченні — не менше 30%, а з жовтня — не менше

70%. Але вже зараз на радіо і телебаченні часто “перевиконують” норми. Бо українська мова на сході не чужа. А ті люди, які залишилися на невідконтрольній Україні території, значно більше цінують українське — їм є з чим порівняти. І коли вони приїжджають часом за пенсіями чи у справах, то бачать в українських містах нормальне життя, значно нижчі ціни, вільне спілкування і пересування. Така ж історія в Криму — і чотири роки тому кримчан, які прихильно ставилися до України, було більше, ніж фанатів Росії. Партії, які були орієнтовані на російську політику, як, наприклад, “Союз”, “Російське єднання” тощо всі разом набирали на виборах 3—4%. Росія спрямувала на пропаганду в Крим великі кошти, але місцеві провідники “російської ідеї” їх часто просто розкрадали, а тому ці гроші не давали ефекту. Можливо, Росія саме тому і вдалась до силового захоплення, бо розуміла, що ще 5—10 років — і її симпатиків у Криму майже не залишиться. І “референдум” був абсолютною фальшивкою — деякі російські журналісти викладали в інтернет фото свого голосування — у них ніхто не питав українського громадянства.

Тому маємо просто працювати на результат, на підтримку наших громадян на окупованих територіях. Вони все одно повернуться в Україну, цьому немає альтернативи.

Вигнати імперський дух з української свідомості цивілізаційного поступу

Микола ГОЛОМША, голова партії “Патріот”

Останнім часом наша держава добилась значних зрушень у протистоянні “путінській пропаганді” (примітивізований сленговий мем для спрощення сприйняття), особливо тій, яка велась по телебаченню та радіо. Маю на увазі російські фільми та безкінечні серіали, що прославляли імперію, її армію, міліцію-поліцію, спецслужби, різних діячів, що возвеличували Московію і завдавали непоправної шкоди Україні. А те, що московська попса раніше не звучала хіба що з праски, теж додавало “російського духу” українській дійсності і потужно впливало не лише на деградацію культурних уподобань, а й на зашореність свідомості українців.

Зараз з цими прямими обмежувальними діями начебто відносний порядок. Але ж сам “російський дух” з українського пу-

блічного простору не вивітрився. Він знову повзе до нас через фільми і серіали, які тепер досить витончено, на тлі “березок і осин” та нібито в “задушевних” розмовах між героями проводять, легалізують і нав’язують все ті ж російсько-імперські постулати, міфи, меми, наративи і затягують довірливих глядачів в “єдину страну” советізованої реальності.

Тож недарма досі чути розмови про “братський народ” чи про те, “що нам делить”. Це визнав навіть наш міністр оборони Степан Полторак, який нещодавно заявив, що і в українській армії служать люди, які вважають Росію гарним сусідом: “Серед тих, хто був на фронті, дуже мало таких людей. А серед тих, хто жодного дня там не був, ще зустрічаються ті, хто вважає, що Росія — це брати і гарні сусіди”.

Чому ці люди продовжують служити в українській армії і, ма-

бути, на високих посадах — ось на яке питання мав би відповідати пан міністр. І не лише представникам ЗМІ, а й у Верховній Раді, яка давала згоду на його призначення. Є такі проросійські “благодетелі”, очевидно, і в інших силових структурах. І це вже питання державної ваги рівня РНБО, бо ж хіба прийнятна така позиція на завершени четвертого року агресії путінського режиму проти нашої держави?

Щоб побороти цей “русский дух” і “советский порядок” у безпековому секторі та українському суспільстві, звісно, потрібна комплексна дія. Повторює, РНБО мала би поставити цю проблему як пріоритетну вже зараз, і негайно.

Я ж наразі пропонував би виключити весь телевізійний, російсько-советський, продукт з українського ефіру. Дихати стало б вільніше, публічний простір очистився б і свідомість багатьох

наших співгромадян налаштувалась на вітчизняну хвилю.

Ось на днях литовська комісія з радіо і телебачення взяла до розгляду діяльність компанії ТБ-послуг, яка трансливала, попри заборону, телеканал “РТР-планета” та його версії. За такі дії планети є стотисячний

штраф, звісно, не в рублях, а в євро. Досить дієва форма донесення державної інформаційної політики до виконавців. Саме такий досвід варто взяти нам до уваги. І ефект від нього буде не гірший за іноземні Javelin, одна розмова про які вже додає нам впевненості у майбутньому.

Вадим ПЕПА,
письменник

Як тільки лізуть межі очі з Інтернету хто його батька знає від кого огидні коментарі всіляких подій, одразу обпікає мозок проречене Т. Шевченком:

Мені здається, я не знаю,
А люде справді не вмирають,
А перелізе ще живе
В свиню абошо та й живе,
Купається собі в калюжі,
Мов перш купалося в гріхах.
Доле праведна! Скільки ж відворотного, цинічного, нецензурного бруду кишить в Інтернеті. Наглі матюки — завиграшки. Ку-

Купаються в калюжі

ди там тій свині! Вона хоч і зарікається лайна не їсти, та жере, як тільки попадеться. А уподібнені їй кидаються купатися не те що в калюжі, а й в екскрементах.

Як у XXI столітті нової ери змирятися з тим, що на таке здатні творіння, які, за всевишнім заміром, — вінець природи! Та є ж доволі прикладів благородного служіння навіть не лише своєму родові, а й усьому людству.

Італійський філософ-пантеїст і поет Джордано Бруно не міг таїти в собі те, що відкрилося його внутрішньому зорові — Всесвіт безкінечний. На вимогу зректися своїх переконань заявив:

— Якщо я не покаюся, втрачу життя. А коли покаюся, втрачу людство.

До місяця спалення його єдиного із засуджених інквізицією доправляли на убогому повозі із закритим ротом — щоб не міг зронити до юрм на узбіччях жодного слова. Кат звільнив від кляпу лише тоді, коли запалав вогонь, аби натовп почув пекельні волання. Та зовсім не те зірвалося перед останнім подихом з уст приреченого на заклання.

Якась старенька, вірогідно, грішниця з грішниць, певно, з надією утрапати до раю, назбирала десь ближче до аутодафе су-

лого галуззя й принесла, щоб докинути до вогнища. Охоплений полум'ям Джордано спромігся на два слова:

— О, santa simplicitas!
То були його останні слова: “О, свята простота!”

На місці страти, на площі Квітів у Римі, 1889 р. встановлено пам'ятник безневинному з його дивовижною прозорливістю і саможертвності.

На осоружному судилищі Джордано Бруно заявив, що готовий долучитися до праведних душ. А скільки саме таких українських загублено після невдачі Івана Мазепи в битві під Полтавою 1709 року: поховано в болотах під час будівництва того міста на Неві, яке тепер Санкт-Петербург, розстріляно на Соловах, потоплено в Білому морі, устелено кістками репресованих дно Біломорсько-Балтійського каналу, замордовано в ХХ ст. у підвалах Києва, зарито в безіменних могилах у Биківні, стерто на порох у мордовських концтаборах, замучено за колючими дротами ГУЛАГу, віддано на поталу вічній мерзлоті на Колімі...
Як після цього нашим сучасникам опускається до тваринної нищості, якою захиляється не лише Інтернет, а часто й різні те-

леканали, від яких нерідко смердить, як від стічних каналів. Понад усе лютують недавні високопосадовці, відсторонені з тих чи тих причин від звичного для них владарювання. Сіють ненависть, розпалюють ворожнечу, очорнюють, гудять все і вся, глузують, дискредитують державні символи, розкладають, деморалізують нетверді у своїх переконаннях маси, розхитують основи державотворення.

Для тих із них, які ніколи не читали книг Миколи Амосова, указати б, що писав видатний хірург і визнаний у всьому світі мислитель після розпаду колишнього Радянського Союзу: комуністичні гасла не спрацювали, на заміну взято біблійні заповіді; так чи інак, украї необхідно пригнупувати тваринне в підсвідомості кожної людини, ні в якому разі не дати йому вирватися, як джину, із закритої посудини. Як рятуватися від загрози темного в підсвідомості людській, радив раніше знаменитий австрійський лікар — основоположник психоаналізу Зигмунд Фрейд.

А що ж у нас нерідко учиняється? З точністю до навпаки. Невже у Верховній Раді немає хоча б поверхово обізнаних з унікальною працею “батька історії” Геродота. Давньогрецький мудрець, як ніхто інший, ще коли проаналізував різницю між де-

мократією і “охлократією”. Застеріг з п'ятого століття до нової ери наступні покоління не піддаватися на беззладдя, всюдозволеність, цілковиту розбещеність у суспільних устроях.

Свідомість українського роду після золотих, як і в еллінів, віків розквіту Трипільської цивілізації, б'ється, як риба об лід, аби утвердитися врешті-решт державно, самоврядно, незалежно в колі народів світу, приречених із волі вищих небесних сил на жорстокі випробування.

Хоч як товчуть воду в ступі: у труні кишень немає, на той світ нічого з собою не взяти. Водночас саме такі глашатаї звихнулися на невиситимій ненажерливості. Скидається на те, що, може, й не відаючи про повчання видатного Цезаря, наслідують лиховісне: великий шматок не проковтнути, поділий і владарю — на двісті чи що партій та не менше конфесій, упевняючи при цьому, що Бог — один.

Хоч який уславлений Цезар, а не вистачило йому розуму вберегтися від убивць із найближчого оточення. Коли правда, що на життя всевладного імператора посягав і його позашлюбний син, то видаються зрозумілими останні слова пронизаного зусбіч мечами змовників, згуртованих спільною клятвою: “І ти, Бруте, з ними!”

Благословляй, Доле, на світле майбутнє рідну Україну!

То скільки ж двоголових орлів у нинішньому російському гербі?

Юрій ВЛІНОВ,
Запоріжжя

“Звичайно ж — один!” — відповідь пересічний читач, і буде, на щастя, не правий. Чому — на щастя, розповімо трохи пізніше.

Хижий орел був символом великодержавного Риму. Коли Римська імперія 395 року поділилася на західну і східну, орел став двоголовим: дві голови — дві столиці (Рим та Константинополь), одне тіло — одна держава! Двоголовий орел на тисячу років залишився гербом Східно-Римської (Візантійської) імперії як символ претензій на західноримські провінції.

Візантійський двоголовий орел був і є нині гербом держав, у яких або хоч якийсь час правила династія нащадків візантійських імператорів (Сербія, Албанія, держава кримських готів — Феодоро), або ж держав, які зазіхали на могутність, еквівалентну Візантійській імперії, наприклад — Австрійська імперія. У нинішній невеличкій Австрійській республіці одноголовий орел тримає в лапах з розірваними кайданами серп і молот!.. Герби взагалі демонструють всілякі чудасії. Герб нацистів Німеччини (Третього Рейху) за походженням — римський орел, а отже, родич московського двоголового...
Московщина — Третій Рим, мала (і має!) право на двоголового орла з обох боків. По-перше, Іван III оженився на Софії, племінниці останнього Візантійського імператора Костянтина Палеолога, який загинув на стінах Константинополя при захопленні його турками. Іван IV Грозний — її онук. Щоправда, на синові Івана IV Федорі чоловіча лінія династії закінчилася, але влада перейшла до родичів по жіночій лінії — Романових. По-друге, Московщина за Петра I, онука першого царя з династії Романових, стала називатися Російською імперією, з претензією на одне з перших мість серед держав світу.

Московський двоголовий орел від царя до царя “обростав”

Сучасний герб Австрійської республіки

коронами, скіпетром і державою в пазурах, орденем Андрія Первозваного на орденському ланцюгу на грудях та шитами з гербами завойованих царств на крилах. У останнього за часом орла, який постав на монетах імперії з 1859 року, таких гербових шитів було дев'ять — московський верхник на грудях та герби царств — Казанського, Астраханського, Сибірського, Херсонесу Таврійського, Грузинського, Польського, Великого князівства Фінляндського, і комбінований герб великих князівств Київського, Володимирського та Новгородського на крилах. Того ж 1859 року верхечок скіпетра змінився з хреста на маленького двоголового орла. А оскільки цей орел знов-таки тримає в лапі скіпетра з двоголовим орлом, і так далі, і так далі... кількість двоголових орлів на імперському гербі теоретично дорівнює безмежності! Кожен наступний “орлик” приблизно вдва-

надцятеро-вчотирнадцятеро менший за попереднього. Скіпетр у лапі російського орла — артефакт, виготовлений за царювання імператора Павла I, завдяки він трохи менший 50 см. Його орлик розташований на знаменитому діаманті “Орлов” (Григорій Орлов подарував камінь Катерині II), який має розмір 35x32 мм. Шостий за рахунком “орлик”, якщо першим рахувати великого орла, теоретично буде заввишки 0,002 мм — це розмір бактерії. Далі йдуть орли розміру віруса, атома, елементарної частки...
З безмежною низкою двоголових орлів на гербі, що йдуть у нікуди, Російська імперія проіснувала менше шести десятків років... Тимчасовий уряд доручив відомому художнику Івану Білібіну привести російського імперського орла до норм республіки. Художник із завданням упорався — прибрав усі імперські цияцьки та ще й опустив крила донизу, як це було за первісного московського двоголового орла часів Івана III. Такий орел був на паперових грошах тимчасового уряду — “думських” і “керенках”. Пролетарі звали його обшипаною куркою. Це й зрозуміло — пролетар живе заради свого завжди голодного шлунка, і усі символи, регалії і реалії до того шлунка підводять.

“Білібінський” орел затримався і на радянських грошах 1918 року, до речі, на тлі свастики, яка обертається проти Сонця, тієї самої, котру потім так поширили німецькі нацисти!.. А вже потім на просторі 1/6 частини земної поверхні зацарював “серп

і молот”. Первісно за пропозицією народного комісара оборони Льва Троцького на зрічч Червоної Армії були плуг і молот. Плуг, рало є сакральним символом сільськогосподарського виробництва, як молот — продуктивної праці в промисловості. Але дуже скоро совєцькі ідеологи вирішили, що плуг не пропорційний до молота і взагалі — не дуже геральдичний, і замінили його на серп. Тим самим в езотеричному сенсі прирекли свою державу на постійні та безперервні злидні.

Згадаймо романс російського поета, товариша Пушкіна, Петра Вяземського “Я пережил и многое и многих...” — “По бороздам серпом пожатой пашни...”. До хлібозбиральних машин урожай збирали косою, нею володів кожен чоловік, жінка, навіть підліток. Але якщо стара та хвора удовиця не має родичів чи сусідів, які їй допоможуть, вона вимушена човгати свою убогу нивку серпом. Є інші варіанти пов'язаних із серпом злиднів — коли поле таке маленьке, що розмахувати на ньому косою і не варто. Або ж селянин такий бідний, що не має коси — якісного, а отже, і відносно дорогого знаряддя...
Радянська влада всі 70 років свого існування з серпом у гербі була у хронічних злиднях, постійному “дефіциті” найнеобхідніших товарів і послуг. Тому коли влада “серпа і молота” ганебно впала, її ніхто не став захищати, навіть комуністи, яких у серпні 1991 року було ще 18 мільйонів! За всієї відкритості суспільства, на всіх неосезаних теренах СРСР невідомо жодного акту спротиву чи навіть протесту при його скасуванні!

Російська Федерация повернулася до “білібінського” орла, який з 1992 року карбувався на російській монеті. Орел, схожий на живого птаха, єдиний, тобто не зникаючий у безкінечності, і значна частина підданих дер-

Герб Російської імперії на банкноті 5 карбованців 1909 р.

жави марили імперією. І мабуть тому на самому початку XXI століття, на самому початку правління Путіна РФ повертає герб Російської імперії. Трохи спрощений — без орден Андрія Первозваного, без гербів підкорених царств на крилах, бо царство Польське та Велике князівство Фінляндське — то в далеких мріях. Новій імперії не вдалося повернути навіть царство Грузинське. Поки вона (як вважає) спромоглася на царство Херсонеса Таврійського...
Сучасний герб РФ має, як і царський, війовничі підняті крила, три корони, державу та скіпетр з низкою двоголових орлів, які зменшуючись, йдуть в нікуди. А разом з ними йде в нікуди держава з амбіціями імперії, яка пнеться, щоб увесь світ її “боявся і поважав”. Світ зрозумів потуги Держави-під-зникаючими-в-нікуди-орлами, і вживає адекватних заходів для її усунення, а зміни йдуть нині в кілька разів швидше, ніж у часи першої Російської імперії...

Щоправда, Австрійська республіка добре живе в Європі з серпом і молотом в пазурах орла, бо ж символи і емблеми не заважають добробуту держави, народ якої має колективний розум...

Зліва направо: 20 копійок 1856 р. — скіпетр вінчається хрестом, 20 копійок 1914 р. — скіпетр вінчається двоголовим орликом, 1 рубль 1998 р. з “білібінським” без імперських цияцьок. Але значна частина підданих дер-

Продовження.
Початок у ч. 17 за 2018 р.

Богдан Горинь. Святослав Гординський на тлі доби. Книга друга

Згодом почали курсувати залізничі. Спочатку їздили на вугіллі в осінній сльоті чи в зимових морозах. Тоді й почали налаштовуватися зв'язки між окремими таборами, а таборів — “суспільства” з'єднувалися в організоване тіло; не зважаючи на репатріацію, переносування таборів з місця на місце, нервові місяці з усякими перевітками — життя пліло вперед. Непомітно для зовнішнього ока — дедалі міцнішало й удосконалювалось, хоча й не завжди

спільноті, діяли університет, академія наук, громадські й політичні організації, церкви, виходили книжки, газети й журнали не лише для дорослих, а й для дітей.

Про феноменальне явище — Табірну Україну на “Плянєті Ді-Пі” доведеться розповісти докладно й аргументовано, бо саме в таких умовах і при такому духовному кліматі жив, працював, творив Святослав Гординський.

1951 у Німеччині та Австрії” займає у його книжці 49 сторінок (363—411) з такими розділами: 1. Видання УВУ (44); 2. Видання, що стосуються життя українців в Німеччині й Австрії (53); 3. Різні видання (26); 4. Молодь, студенти, Пласт, СУМ, РФК (51); 5. Бібліографія і бібліотекознавство (22); 6. Педагогіка, шкільництво і згадки про наукові установи

журнали (6 назв); 13. Церковно-релігійна періодика (18 назв); 14. Політична періодика (45 назв); 15. Інша періодика (35 назв).

Укладачі покажчика “Журналістська “Планета Ді-Пі” у розділі про дитячу періодику в українських таборах Ді-Пі (1945—1950)¹¹ наводять вражаючу кількість видань для дітей і юнацтва, які виходили в Західній Німеччині.

Для дошкільнят у Німеччині й Австрії видавали багатоліюстровані казки. Казка Д. Солов'я “Звірячий зимовник” із малюнками Михайла Михалевича вийшла 1947 р. у Новому Ульмі. Автор малюнків народився 1906 р. у Києві, навчався у Київському художньому інституті, Мистецько-промислової школі у Празі та Празькій академії мистецтв. Працював на теренах Карпатської України й у Львові. З 1944 р. — в Німеччині, де займався переважно ілюструванням дитячих книжок і журналів.

Літературу для дошкільнят випускало видавництво в Зальцбурзі “Нові дні”. У 1948 р. у цьому видавництві вийшла народна казка “Лісовий цар Ох” з малюнками Б. Єфремова. Отже, не лише діти шкільного віку,

рах Ді-Пі мешканець Табірної України, відомий поет, прозаїк, перекладач Юрій Клен (літературний псевдонім колишнього неокласика Освальда Бурггардта): “Ми живемо в малокультурних умовах, у тісноті, не маючи власного кутка, часто серед руїн найбільш поруйнованих міст, загрожені постійною небезпекою втратити навіть той куток з твердим ложем, де провізорично можемо прихилити свої голови. Ми люди без імені й держави, без громадської приналежності. А проте вперто стоїмо на своєму мандрівному шляху й не хочемо збочити з нього. Ми ладні піти світ за очі, за океани, у край тропічні чи полярні, аби не вертати додому, — це явище, яке не має прикладу в історії. І в цих важких умовах життя, віддани на ласку чужих народів, ставши перехожими гостями — ми далі творимо свою культуру. Маємо школи, нижчі, середні й вищі, навіть свій університет, маємо свої церкви, лікарні, театри, видавництва, газети, трупи артистів, співаків, а наші поети й прозаїки не перестають і тут, на чужині, плекати рідне слово. Який инший народ спромігся б на це?” — риторично запитує Юрій Клен¹².

Табірна футбольна команда “Україна”

в рамках доцільності і реальної кінечності”⁸.

Найважчими були перші місяці суцільного відірвання від зовнішнього світу та ізоляції, бушування репатріаційних комісій, цілковитої непевності щодо ближчого майбутнього, коли доводилося індивідуально чи організовано поборювати ті загрози, якими обдаровувало повоєнне життя українську еміграцію в Німеччині та Австрії. Перед тим, як розгорнути національну роботу й вивершити певну систему, українським емігрантам довелося пережити не одну скрутну хвилину страху насильницької репатріації.

Та попри всі біди, упродовж чотирьох років (1945—1948), всього чотирьох років! у Табірній Україні відкрито 102 народні школи, 35 гімназій, 12 середніх шкіл, 43 фахові школи.

Зразком для таборових гімназій була українська Академічна гімназія у Львові, тому керівники середніх і вищих шкіл відшукували людей, здатних викладати латинську, грецьку, українську, німецьку, англійську мови, а також математику, фізику, історію, географію, спортивні та інші дисципліни. Табірні гімназії виховали визначних людей, прикладом може бути майбутній церковний діяч УГКЦ Любомир Гузар, який отримав освіту у таборі Ді-Пі в Зальцбурзі. Про активність життя в українських таборах Ді-Пі свідчать 232 періодичні видання і вихід 818 книжок⁹ (за іншими джерелами — 1624 видання).

Крім освітніх і наукових установ, у Табірній Україні існувало Об'єднання мистців української сцени, до складу якого входили театри, що діяли в кількох таборах. Продовжуючи традиції відомого театру “Березіль” Леся Курбаса, набував слави серед таборян драматичний ансамбль “Театральна студія” під художнім керівництвом актора та режисера Й. Гірняка. Праця творчих колективів В. Блавацького та Й. Гірняка пізніше була названа справжнім триумфом українського театрального мистецтва в еміграції.

У Табірній Україні, як і належить великій структурованій

Почнемо з того, що в Табірній Україні було добре організовано систему шкіл. Про інтенсивність освіти свідчать статистичні дані за 1947—1948 навчальний рік: діяли 72 дитсадки зі 139 вихователями та 2550 дітьми, народні школи з 400 учителями та 5300 учнями, 35 гімназій з 461 вчителем та 2780 гімназистами, 39 фахових шкіл з 217 вчителями та 2100 учнями.

На початку 1950-х рр. з виїздом великої частини українців за кордон та з включенням решти їх до німецької економіки було ліквідовано попередню мережу шкіл, працювали лише додаткові курси українською “суботніх” шкіл. У роки повоєнного лихоліття українці видали 82 назви шкільних підручників: історія — 11 назв, література — 6, українська мова — 10, іноземні мови — 7, підручники з математики та геометрії — 16, географія — 12, інші предмети — 7, букварі, читанки — 13.

Видавнича діяльність

У таборах великого розвитку набула видавнича діяльність. Володимир Маруняк у виданій ним книжці “Українська еміграція” (Мюнхен, 1985) наводить такі цифри: у 1945—1951 рр. у Західній Німеччині й Австрії появилось 1624 видань (у Німеччині — 1548, в Австрії — 76)¹⁰.

Складена В. Маруняком “Бібліографія видань в рр. 1945—

(13); 7. Календарі (23); 8. Співаники (20); 9. Тюремна література (12); 10. Спомини (5); 11. Військова тематика (10); 12. Мовознавство (60); 13. Образотворче мистецтво (40); 14. Літературознавство (73); 15. Історія (61); 16. Художня література. Проза (199); 17. Художня література. Поезія (113); 18. Драматичні твори (28); 19. Література для дітей і казки (91); 20. Шкільні підручники для народних і середніх шкіл і самоосвіти. Посібники (116); 21. Студійні скрипти (крім скриптів УВУ і УТГП) (45); 22. Студійні скрипти УТГП (68); 23. Наукові видання (що їх нема в інших рубриках) (12); 24. Видання Української вільної Академії Наук (11); 25. Видання НТШ (11); 26. Релігійні видання (112); 27. Політична публіцистика (269).

Перелік періодичних видань, складений тим же автором, займає в його книзі 9 сторінок з такими розділами: 1. Таборні бюлетені (51 назва); 2. Друковані газетні періодики (17 назв); 3. Студентські журнали (21 назва); 4. Пластові періодики (16 назв); 5. Періодика Спілки української молоді (7 назв); 6. Інші видання для молоді (10 назв); 7. Періодика для дітей (8 назв); 8. Гумор і сатира (12 назв); 9. Одноднівки (5 назв); 10. Літературно-мистецькі журнали (22 назви); 11. Наукові періодики (15 назв); 12. Військової

Капела бандуристів. 1947 р. У центрі В. Божик і Г. Китастий

а й дошкільнята були забезпечені книжками.

Святослав Гординський, розуміючи важливість дитячої літератури, 1947 р. написав казку, закінчення якої збереглося у доньки Володимира Гординського Оленки Юрчук:

*Як не встак вам казка оця,
То не слухайте до кінця,
А іншим, чемним усім
Ще крашу колись оповім.*

Ініціали “С. Г.”, дата “1947” і напис “Нашим дітям” схиляють до висновку, що казка, ймовірно, була призначена

для мюнхенського збірника-журналу “Нашим дітям”.

Наведені приклади з життя Табірної України — доказ, що 200 тисяч українців у складних умовах за 5 років здатні досягти в розвитку культури таких успіхів, яких, на жаль, не під силу було досягти за такі роки 40 мільйонам українців в умовах сталінського поневолення.

Високо оцінив силу волі й незборимий дух українців у табо-

Залишається загадкою, як за якихось п'ять років у таборах на чужій землі могло витворитися культурне життя, про яке в умовах советської України можна було лише мріяти і яке не завжди вдається організувати в областях і районах нинішньої незалежної України. Щоб не викликав сумніву високий дух і розмах енергії в Табірній Україні, перейдемо від загальників до конкретики.

Далі буде.

⁸ Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині й Австрії по Другій світовій війні. — Т. I. — Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Белея, 1985. — С. 33.

⁹ Енциклопедія українознавства. Словникова частина. — Париж—Нью-Йорк: Молоде життя, 1976. — Т. 8. — С. 3120.

¹⁰ Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині й Австрії по Другій світовій війні. — Т. I. — Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Белея, 1985. — С. 212.

¹¹ Сидоренко Н. Журналістська “Планета Ді-Пі”: українська преса у таборах військовополонених, переміщених осіб і біженців у Європі після II Світової війни (1945—1950) / Сидоренко Н., Сидоренко О. — К., 2000. — С. 175.

¹² Юрій Клен. Думки на дозвіллі — Українські вісті. — 1947. — Ч. 84.

Діти української школи і садочка у таборі Лінторф

Едуард ОВЧАРЕНКО

У Патріаршому Соборі Воскресіння Христового Української Греко-Католицької Церкви відбувся концерт-реквієм “Чорнобиль — молодь буде пам’ятати”, присвячений 32-річчю техногенної катастрофи.

Чорнобильську катастрофу вважають найбільшою за всю історію ядерної енергетики до вибуху на АЕС “Фукусіма-1”, і за кількістю загиблих і потерпілих від її наслідків людей, і за економічними збитками. В екстремальних умовах вступали в боротьбу з атомною енергією десятки і сотні тисяч людей, котрих пізніше стали називати “ліквідаторами”. Загальна кількість ліквідаторів за всі роки становить близько 600 тисяч осіб.

20 років поспіль Всеукраїнська громадська організація “Асоціація “Афганці Чорнобиля”, яку очолює народний депутат України 5 і 6 скликань Олександр Рябека і Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова організують заходи з увічнення пам’яті загиблих від Чорнобильської катастрофи. Вже традиційно вони запросили всіх небайдужих на концерт-реквієм “Чорнобиль — молодь буде пам’ятати”.

Головне — пам’ятати

“20 років тому у нас із Василем Федоришиним виникла ідея проводити такі заходи. Як відомо, з часом пам’ять згасає. Тому нашим завданням було, щоб молоде покоління, яке навчається в університеті, розуміло, що український народ доклав надзвичайних зусиль, аби ця трагедія не поширилася по світу.

Майже 4 мільйони осіб постраждало від Чорнобильської катастрофи. З них на сьогодні залишилося жити лише 1 млн 900 тис. А серед тих, хто по-

мер, — 600 тисяч дітей. Ми маємо знати і пам’ятати ці жахливі цифри. І віддавати пошану тим, хто ціною власного життя подожив життя всім нам”, — наголосив, відкриваючи вечір-реквієм, один із його організаторів Олександр Рябека.

“Від керівництва університету хочу подякувати учаснику тих подій Олександрю Рябеці за багаторічну виховну роботу. Він робить усе для того, щоб нове покоління формувалося, пам’ятаючи про ті страшні речі, які пережили на-

ші люди на цій землі. Також хочу подякувати організаторам і всім тим, хто сьогодні прийшов до цієї прекрасної зали, аби розділити з нами цей смуток”, — підкреслив проректор із дистанційної освіти та інноваційних технологій навчання Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова Анатолій Кудін.

Звернення Глави Української Греко-Католицької Церкви, блаженнішого Святослава виголосив владика Йосиф Мілян. У ньому йшлося про те, що слово Боже завжди живе, воно підтримує, застерігає, оживляє, дає насагу. Сьогодні ми віддаємо шану тим,

хто врятував українську землю від наслідків Чорнобильської аварії. Ми рахуємо збитки, проводимо дослідження на відчуженій землі, і прораховуємо наслідки, які будуть пізніше. Всі ми повинні стати до лав тих, хто має боротися з наслідками великої української катастрофи. Але найбільша катастрофа — це катастрофа екології душі. Також блаженніший Святослав у своєму зверненні закликав всіх до любові рідної землі, до нації, до всіх, хто загинув від наслідків цієї катастрофи.

У концерті взяло участь майже 200 артистів і музикантів, серед яких: Герой України Анатолій Паламаренко, народні артисти України Сергій Маєра, Ольга Нагорна, Володимир Деркач, Володимир Кошуба, Володимир Шейко, Анатолій Гнатюк; заслужені діячі мистецтв України Галина Савчук, Володимир Ткачук, Алла Шейко, Тетяна Піменова. Чимало вдячних оркестрів отримали камерний оркестр, малий симфонічний оркестр, зведений хор і дівочий ансамбль “Ягідка” факультету мистецтв ім. Анатолія Авдієвського НПУ ім. Михайла Драгоманова, хор хлопчиків і юнаків сектору практики Національної музичної академії України ім. Петра Чайковського. А завершився концерт-реквієм “Чорнобиль — молодь буде пам’ятати” заключною сценою Андрія із опери “Запорожець за Дунаєм” (соліст — народний артист України Олександр Гурець), в якій утверджується невимрущність українського духу.

— Ви займаєтесь музикою та історією. Чому такий вибір?

— Мистецтво супроводжує мене все життя: Буська музична школа, Львівський музичний коледж ім. С. Людкевича, факультет культури і мистецтв ЛНУ ім. І. Франка. Я з дитинства мріяв стати музикантом, викладачем і йшов до мети. А щодо історії, то тут я вдячний учителям школи й коледжу, які зуміли пробудити інтерес до цієї науки, адже саме історія дає змогу глибше осягати мистецтво, вивчати його з розумінням тих історичних подій, які відбувалися в ту чи ту епоху.

— Як у Вас з’явилась ідея почати писати книжки?

— Ще під час навчання у школі, коли читав підручники, написані складною для сприйняття науковою мовою, а книг з історії музики для шкіл мистецтв практично не існувало, тому ми витрачали більшу частину уроку на конспектування, спало на думку: “А чому ж ніхто не може написати конспектний варіант уроків, не підручник чи посібник з величезним масивом інформації, а конспекти уроків?”. Ось і вирішив із часом зробити це самотужки. Видавши першу книгу “Вступ до музикознавства та коротка історія української музики”, дуже переймався тим, що вона не отримає підтримки серед навчальних закладів, але сталося навпаки — наклад у 1000 примірників досить швидко розповсюдили, і викладачі, ознайомившись детальніше з виданням, замовляли її й для своїх учнів. Це спонукало до написання другої частини — “Коротка історія світової музики”. Обидві книжки вийшли уже в чотирьох перевиданнях загальним накладом 4 тис. примірників і влітку готуються їх п’яте перевидання.

— А коли вирішили написати книжки з історії України та правознавства?

— Минулоріч, коли навчався в магістратурі історичного факультету ЛНУ ім. І. Франка. Маю багато знайомих, які готуються до ЗНО і часто нарікають на те, що з-поміж багатьох довідників з

Освічена молодь — майбутнє України «Зробити складне зрозумілим — у цьому майстерність лектора»

Історія — наша дорогоцінна спадщина, яка акумулює багатівіковий історичний досвід нашого народу протягом усього процесу його історичного розвитку. Не дарма кажуть, що без минулого немає майбутнього. Це добре розумів наш співрозмовник Олексій Миrowsький — молодий, але перспективний викладач і науковець, який у свої 23 роки написав п’ять навчальних посібників, які вийшли у кількох перевиданнях і зараз їх широко використовують у навчальних закладах України. Я вирішила поцікавитися секретами його успіху.

історії України важко обрати той, який був би написаний просто і доступно. От в мене і зародилася ідея написати те, що потребують абітурієнти. А книжку “Основи правознавства” було видано на початку 2018 р., коли почав викладати цей предмет і зрозумів, що багато учнів училища на базі 9 класу ще не вміють конспектувати лекцію, а витрачати час на диктування тем не хотілося б.

— У чому секрет успіху Ваших посібників?

— У чіткості, лаконічності, доступності викладу матеріалу. Також варто зауважити, що основним завданням книг було не створення підручника чи навчального посібника, в якому було б розкрито надто детально навчальний матеріал, адже подібних праць зараз безліч. Насамперед завдання полягало у допомозі оволодіння основами наукового підходу до вивчення предмета, спробувати побачити перспективи вирішення сучасних проблем шляхом створення довідника, який є своєрідним конспектом.

— Як Ви рекламували видання?

— Насамперед через телефонні та інтернет ресурси — телефонував у навчальні заклади, писав повідомлення про видання на їхні електронні скриньки, а також книжкові презентації, яких за ці роки провів близько п’ятдесяти у школах, бібліотеках та інших культурно-мистецьких установах Львівщини, Тернопільщини, Рівненщини, Івано-Франківщини, Дніпропетровщини, Полтав-

щини та інших областей України.

— Чи критикують Ваші праці?

— Звичайно. Я завжди ціню думки освічених людей, які можуть щось підказати, порадити, ніколи на них за це не ображаюся. Тому враховую всі зауваження й побажання щодо покращання якості подання матеріалу. Не люблю тільки, коли критикують безпідставно. Часом чую фрази на кшталт: “Ну і що в цій книжці нового, таку міг би написати кожен”, на що я завжди відповідаю: “Ну так напишіть”, але чомусь досі подібних робіт, особливо з історії музики, не було.

— Що для Вас цікавіше — займатися науковою чи викладацькою діяльністю?

— Кожний із цих моментів цікавий, потрібний по-своєму, адже вони взаємопов’язані. Коли займаєшся науковою діяльністю, то збагачуєш інтелектуально, а якщо викладацькою — передаєш набуті знання іншим. Писати по-справжньому може лише тоді, коли є натхнення, а викладати — завжди. Викладацька діяльність цікавіша, адже це постійний діалог з учнями, а спілкування я люблю. Зробити складне простим, зрозумілим і доступним — у цьому, на мою думку, й полягає майстерність лектора.

— Де Вам працюється важче — в училищі чи музичній школі?

— Дуже складно порівняти ці види діяльності й тим паче зіставити їх, адже вони зовсім різні у своїй специфіці. В музичній школі викладаю фортепіано вже п’ятий рік, маю більший до-

Олексій Миrowsький — історик і митець, викладач історії та правознавства ДНЗ “Львівське вище професійне училище побутового обслуговування”, а також учитель фортепіано Буської дитячої музичної школи, автор навчальних посібників: “Вступ до музикознавства та коротка історія української музики”, “Коротка історія світової музики”, “Красненська бібліотека ім. І. Тиктора: віхи історії та сьогодення”, “Історія України: експрес-курс”, “Основи правознавства”.

свід, окрім того, такі заняття є індивідуальними, що дозволяє краще розкрити потенціал кожного учня. На противагу, викладання історії й права передбачає роботу з групами близько 30 учнів у кожній, де часом буває складніше оцінити можливості й відкрити потенціал кожного, хоча я завжди намагаюся все-таки це робити. Завжди наголошую на тому, що потрібно володіти загальними поняттями дисциплін, які я викладаю, оскільки ми готуємо спеціалістів сфери обслуговування, яким необхідно вміти спілкуватися з клієнтами, підтримати розмову, а клієнти бувають різні...

— Як у Вас плани на майбутнє, чи ставите перед собою певні цілі?

— Так, маю певну мету та йду до неї. Більшість завдань, які я ставив перед собою, сьогодні успішно виконані. Планів ба-

гато, з найближчого — написати книжку з історії мистецтв, потрапити на роботу за сумісництвом у якийсь вищий мистецький навчальний заклад (коледж культури, музичний коледж, можливо, навіть музичну академію чи академію мистецтв, театр), мені подобається атмосфера таких закладів, їхня аура.

— Як виконуватимете поставлені завдання?

— Усе, що маю нині, здобув сам. Ніколи не поважав людей, які все вирішують через певні зв’язки чи іншими нехорошими методами, а також заздирників. На щастя, на моєму життєвому шляху здебільшого зустрічаються не такі люди, а ті, які допомагають, підтримують, радіють моїм успіхам — і я їм за це безмежно вдячний.

Спілкувалася
Марія ЗУБКОВА

“Було досить непросто у період потрясінь створювати (реорганізувати) навчальні заклади, українізувати їх”.

Українська історія Грицька Коваленка

Тарас ПУСТОВІТ, голова Полтавського міського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, заступник директора Державного архіву Полтавської області, заслужений працівник культури України

Хвиля за хвилею

Григорій (Грицько) Олексійович Коваленко народився 24 січня 1868 року в присілку Липняки Переяславського повіту Полтавської губернії (тепер — територія Барішівського району Київської області) у козацькій родині. Закінчив Барішівську народну та Полтавську фельдшерську школи. Учителював у селах Переяславського повіту, де водночас і лікував селян. Тоді й захопився збиранням етнографічних матеріалів, передовсім з питань народної медицини і знахарства. 1890 року влаштувався фельдшером при клініці Московського університету, студіював і спеціальні науки як вільний слухач. Його наставником був відомий історик літератури професор М. І. Стороженко.

Талант Грицька Коваленка помітив і підтримав відомий громадський діяч, письменник та літературознавець Борис Грінченко, який допоміг юнакові влаштуватися у Чернігівській земській управі та адаптуватися у місцевому творчому середовищі. Упродовж кількох років Григорій Олексійович не тільки виконує свої безпосередні службові обов'язки, а й починає у літературне і громад-

Він був талановитим письменником, істориком, етнографом, митцем, видавцем, громадсько-політичним діячем, відомим далеко за межами Полтавщини. Про Григорія Коваленка, про його творчу спадщину слід писати монографічні дослідження, адже зроблене ним масштабково намагалася розправитися з ним, а ім'я викреслити з людської пам'яті. І символічно, що перші конкретні кроки для його реабілітації зробив ще 1968 року діяч “Просвіти”, відомий полтавський літературознавець світлої пам'яті Петро Ротач.

ське життя Чернігова, де тоді працювали Михайло Коцюбинський, Леонід Глібов, Володимир Самійленко, Микола Вороний та ін. У 1890-х друкує свої вірші, поему “Зоя”, оповідання, наукові статті, малюнки у львівському журналі “Зоря”, водночас створює цілу мистецьку галерею портретів українських письменників: Тараса Шевченка, Івана Котляревського, Григорія Квітки-Основ'яненка, Євгена Гребінки, Пантелеймона Куліша. Також відомий видавничий проєкт його чернігівського періоду — започаткування групою місцевих письменників літературного альманаху “Хвиля за хвилею”. В одному з листів Михайла Коцюбинського до Панаса Мирного читаємо: “Пишу до вас кілька слів у справі: ми, себто Самійленко, Грінченко, Коваленко і я, лагодимось видати альманах, який складався б з творів, почасти друківаних за кордоном, почасти нових, ще не друківаних кращих письменників”. На думку науковців, великою заслугою Григорія Олексійовича було те,

що в альманасі “Хвиля за хвилею” друкували свої твори Іван Франко, Осип Маковей, Дніпрова Чайка, Агатангел Кримський. Попри офіційну українофобську урядову політику талант Грицька Коваленка на зламі XIX—XX століть знаходив дедалі більше прихильників на теренах великої України і в Галичині.

Григорій Олексійович залишив Чернігів і перебрався на постійне мешкання до Полтави, ймовірно, на запрошення друзів-полтавців Панаса Мирного, Миколи Дмитрієва, Гр. Маркевича після відкриття пам'ятника І. П. Котляревському в серпні 1903 року. Від 1905 року він уже у Полтаві, тоді ж, маючи контакти із Грінченком і, вірогідно, саме за його дорученням, ініціює разом із Миколою Дмитрієвим і Панасом Мирним створення товариства “Просвіта”. Активно працює як співредактор з місцевим часописом “Рідний край”, як дописувач — з науковими періодичними виданнями “Киевская старина”, “Літературно-науковий вісник”, “Труди Полтавської вченої архів-

ної комісії”. 1911 року виходить друком збірка Г. О. Коваленка “Жарти життя” (друге вид. 1917, Черкаси), а у 1913—1914 роках він розпочинає видавати журнал “Вісник життя і знання”. Але через активну публічну українофільську діяльність швидко потрапляє під негласний нагляд поліції.

На підставі донесень агентів жандармської охоранки вимальовувався такий політичний портрет неблагонадійного полтавця: “Коваленко — низького зросту, блондин, завжди не причесаний, має тісні контакти з Кисвом — з Чикаленком, зі Львовом — з професором Грушевським, з Парижем — з емігрантами Винниченком та Жуком. У Полтаві контактує з місцевими українця-

ми: Сіяльським, Павлом та Юрієм Панченками, Дробішем, Данковським, Данченком, Хоменком, Віктором Андрієвським та Машенком”.

У центрі громадсько-політичного життя Полтави

Він став доволі авторитетною людиною. Від 1909 року як представник української демократичної організації він значиться помічником секретаря (згодом — секретарем) Полтавської міської управи, до липня 1917 року працює на цій посаді. У період Української революції 1917—1921 років входить до Комітету українських поступових партій та організацій, обирається до міської української просвітньо-лекційної комісії, стає дійсним “народним лектором”.

У квітні 1917 року відбулися установчі збори Полтавського міського товариства “Просвіта”, головою обирають Грицька Коваленка. Від імені Полтавської “Просвіти” промовляє на I Всеукраїнському з'їзді “Просвіт” у вересні 1917-го в Києві. У революційний та постреволюційний періоди Коваленко — інструктор позашкільної освіти Полтавського повіту, відомий у Полтаві популяризатор минулого, одна за одною виходять друком розвідки: “Ворожка” (1917), “Григорій Сковорода” (1919), “Яцько й Стецько” (1922), “Панас Мирний” (1926), “У сонячній країні” (1927). “Українська історія” Г. Коваленка витримує

Віктор Андрієвський — видатний діяч «Просвіти» і літописець доби Української Народної Республіки

Тарас ПУСТОВІТ, голова Полтавського міського об'єднання товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, заступник директора Державного архіву Полтавської області, заслужений працівник культури України

Він народився у Полтаві 11 листопада 1885 року у родині місцевих інтелігентів Никанора Семеновича та Марії Михайлівни. Відомо, що батько родини Никанор Семенович на зламі XIX—XX ст. мав шматок землі (яку 1908 р. виставив на продаж) у Кобеляцькому повіті біля с. Пустош-Семенівка Маячківської волості. А у Полтаві родина на початку XX ст. мешкала у власному будинку по вул. Кузнецькій (Пушкіна, 63).

Середню освіту хлопець здобував у Першій полтавській чоловічій гімназії. Вирізнявся літературними здібностями, мав потяг до театрального мистецтва та громадської роботи. Восени 1900 р. кілька учнів шостою класу Полтавської гімназії, поміж яких і Віктор Андрієвський, заступали Полтавську гімназійну громаду, головною метою якої було поширення національної свідомості серед гімназистів, а за змогою — узагалі серед шкільної молоді Полтави. Головним знаряддям для пропаганди національних ідей служила бібліотечка з українських книжок. Гімназійна організація була “найтаємнішою”, бо коли б про неї довіда-

Під час відзначення подій 100-річчя Української революції 1917—21 рр. зазвичай згадуємо найвидатніших державних та громадсько-політичних діячів. Серед них — Віктор Никанорович Андрієвський (1885—1967).

лося гімназійне начальство, на старшокласників чекало негайне звільнення з навчального закладу. Але попри небезпеку книжкова справа рухалася, і полтавські гімназисти на зламі XIX—XX ст. тісно співпрацювали з учнями реального училища та духовної семінарії, зокрема із Симоном Петлюрою.

У 1903 р. Андрієвський був зарахований до природничого відділення університету св. Володимира у Києві (1903—1907). Тут студент-хімік Андрієвський, відчувши потяг до громадсько-політичної роботи, визначив для себе і життєві пріоритети працювати в інтересах української громади.

Віктор повертається до Полтави, де з 1909 р. працює викладачем хімії та товарознавства у семикласному комерційному училищі Байера. Сформований ідейно, гарячий за вдачею, дещо нехтуючи кар'єрою (відомий український антрополог Федір Вовк пропонував йому посаду в Петербурзькому університеті з подальшою перспективою), він пристає до представників старої полтавської громади (з 1912 р.), швидко адаптується і набуває авторитету серед представників національно-свідомої інтелігенції Полтави — його обирають глас-

ним Полтавської міської думи на 1913—1916 рр.

Ім'я Андрієвського неодноразово згадується на шпальтах місцевих газет, він уже радник міського голови, а ще — блискучий, безкомпромісний оратор та один із фундаторів українського клубу — одного з осередків національного життя Полтави.

До червня 1917 р. Андрієвський зараховує себе до табору радикал-демократів (найбільш інтелігентної тоді течії), хоча, за визнанням, його гнітить у цій партії “помітний соціалістичний душок”. Тож 29 червня 1917 р. разом із братами Шеметами, В'ячеславом Липинським та Миколою Міхновським він стає одним із співзасновників Української демократичної хліборобської партії. В липні 1917 р. Віктора Андрієвського вдруге обирають гласним Полтавської міської думи за списком від полтавських демократичних організацій. Відтак він помітний і харизматичний діяч, про його активність свідчать численні доповіді, одна з яких — “Про перейменування вулиць у м. Полтава”, виголошена ним у міській думі 12 червня 1918 року.

Андрієвський також був серед засновників товариства “Просвіта” на Полтавщині. Найва-

гоміші досягнення Віктора Никаноровича у період української революції насамперед пов'язані з освітньою справою — йому судилося обіймати посаду губернського комісара у справах освіти. Було досить непросто у період потрясінь створювати (реорганізувати) навчальні заклади, українізувати їх, водночас руйнувати стійкі стереотипи серед частини учительства. Тож особливо помітне протистояння у стані освітян проявилось під час проведення першого губернського учительського з'їзду в Полтаві 25—28 травня 1917 року. Саме на цьому зібранні, попри провокації та протистояння (як зазначав журналіст із Великої Британії Ярослав Смольський, до делегатів приєдналися сторонні лю-

ди, які намагалися надати з'їздові антиурядовий зміст, висміюючи Центральну Раду та її самостійність), до правління губернського учительського союзу було обрано таємним голосуванням Віктора Андрієвського (40 голосів), ухвалено й перші стратегічні рішення щодо подальшої роботи місцевого учительства. Найголовніші з них: українізація шкіл усіх рівнів та Учительського інституту; забезпечення шкіл відповідними підручниками та створення українських бібліотек; відкриття перших українських гімназій та політехнічного інституту в Полтаві; введення до навчальних програм дисциплін з українознавства...

Із відстані часу цікавою є одна з перших підписаних В. Андрієвським відозва “До вчителів Полтавщини” (напередодні нового шкільного року), яка дає можливість глибше зрозуміти головні завдання того бурхливого часу. Ось невеличкий витяг: “Товариші-вчителі українці й не українці, — всі на Україні суціль! Вашої праці, успіху й поради чекають українські діти й батьки: цілий український народ! Вам припало отже зараз заложити підвалини для нової української школи, що надалі забує цвітот... Разом понесімо світот науки української й загальнолюдської до нашого народу... Цілий світ зараз поглядає й на народ наш, чи ладен він стати до вільного національного життя. Невже у сю хвилю такої ваги історичної забудемо “хто ми: чиї сини яких бать-

6 видань, а “Оповідання з української історії” — 5; 1929-го у Харкові було видано втретє його підручник “Анатомія і фізіологія людини”. Немало залишалося у рукописах: роман “Дажбожі діти” (1919), драма “Велика спадщина” (1920), повість “Над Десною” (1936), історичний роман “Юрко Соколенко” (1937) (перелік друкованих праць та рукописів подається далеко не повним).

У 1920—1930 роках Григорій Олексійович Коваленко викладає біологію у Полтавській фельдшерсько-акушерській школі, деякий час працює її директором. В середині 1930-х він більше відомий громаді як утримувач рідкісної бібліотеки та блискучий лектор. Свої праці й виступи пише доступною для пересічного читача мовою, в них відчутний вплив праць Грушевського — це йому незабаром пригадають і слідчі. Як історик та етнограф входить до складу Полтавського наукового товариства при ВУАН.

Українофільство тоталітарна система не могла довго терпіти, та й час позірної так званої українізації закінчувався. Після арешту фактично усіх членів Полтавського наукового товариства при ВУАН (Володимира Шепотьєва, Михайла Рудинського, Григорія Ващенко, Наталії Мірзи-Авак’янц, О. Бузинного, Олександра Булдовського, Григорія Майфета, Михайла Бужинського) прийшли й за Коваленком. Заарештували його 19—20 серпня 1937 року. На час арешту йому було 69 років. Родина Коваленків мешкала у Полтаві по вулиці Уютній, 3;

у складі родини були дружина Раїса Іванівна (1868 р. н.), донька Ксенія Каплуновська, сини Петро (1898 р. н.), Павло (1901 р. н.).

“Коваленко... наголошував, що радянська влада знищує українського селянина”

Матеріали на Г. О. Коваленка слідчі готували поспіхом і неглибоко: заарештованого під час слідства допитали лише один раз, винним себе не визнав. В основу звинувачень лягли передовсім покази “свідків”. Коваленка, зокрема, звинуватили в організації контрреволюційної групи в Полтавському педінституті, у поширенні націоналістичної літератури серед молоді, підготовці кадрів для майбутніх антирадянських націоналістичних виступів. У слідчо-кримінальній справі знаходимо рядки: “Коваленко — український історик та письменник, у своїй викладацькій і літературній діяльності (історія України) постійно протягував націоналізм. Деякі його роботи заборонені для користування. При зустрічах він неодноразово наголошував, що радянська влада знищує українського селянина, що більшовики проводять великоросійську політику, підірбаючи під себе національні республіки...”

І ще кілька фактів зі слідчої справи: при спілкуванні Григорій Олексійович зазначав, що книги, видані радянськими письменниками, недолюблює, що історія суспільства є циклічною. За його словами, 1933 року в Україні був голод, на ву-

лицях міст лежали опухлі люди; лише згодом стало трохи краще, але через десять років в Україні знову буде подібне (голод). 1944 року, за прогнозом Коваленка, розпочнеться велика війна та інші масштабні події, тож краще, якби Україна була самостійною країною. Такого компромату було цілком достатньо для розправи. Відповідно до постанови Особливої трійки УНКВС по Полтавській області від 4—5 грудня 1937 року на підставі ст. 54-10 ч. 1 УК УСРР, Г. О. Коваленка розстріляли. Вирок виконано 15 грудня 1937 року, місце поховання невідоме.

Упродовж років незалежності України полтавці й інші сусіди чернігівці неодноразово ініціювали заходи з метою пошанування пам’яті Григорія Олексійовича Коваленка. Завдяки голові Полтавського обласного товариства “Просвіта” Миколі Кульчинському 1992 року масовим накладом було видано і передано до навчальних закладів книгу Коваленка “Оповідання з історії України”, представлення біографії в академічних виданнях та енциклопедіях, наукові розвідки у різних збірниках тощо. А нещодавно полтавці відкрили малярську грань таланту на виставці чотирьох картин, які подарувала Полтавському художньому музею донька Григорія Коваленка. Картини Грицька Коваленка зберігаються у Полтавському художньому музеї, є роботи й у Чернігівському меморіально-літературному музеї ім. Михайла Коцюбинського та в Інституті літератури НАН України.

«Гомоніла пісня усіма світами...»

Образ генерала Шухевича в українському музичному фольклорі

Цінним документальним матеріалом для вивчення епохи національно-визвольної боротьби 40—50-х років в Україні є пісні УПА, які й нині широко полюбують. У них — прощання юнака з коханою та рідними, перебіг бою, смертельні сутички з ворогом, хоробрість і самопожертва повстанців, заклик до боротьби, готовність умерти за волю України. Чимало повстанських пісень мають історичну підоснову, тобто у них згадуються конкретні імена героїв і назви місць, де відбувалися бої. Народ із любов’ю оспівував ватажків повстанської боротьби Степана Бандеру, Романа Шухевича, Лопатинського (Бистрого) та інших.

Христина ЯРЕМЧУК,

викладач Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. О. Барвінського, член райради товариства “Просвіта” Тернопільської області

Ім’я генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича в народних повстанських піснях майже не зустрічається, а ось його численні псевдоніми — Тур, Лозовський, Шука, Роман, Туча, Степан, Дзвін, а особливо улюблений у народі — Тарас Чупринка — звучать часто.

Зважаючи на надзвичайну конспірацію, побутові деталі в таких піснях відсутні. Як правило, їхній зміст носить узагальнюючий характер і головний командир постає в піднесеному образі, що викликає загальну шану й повагу.

*Сонце волі засіяло —
Друг Чупринка веде нас.
Командири наказ дали,
Гей, дали — “Вперед,
друзі, — по Кавказ!”.*

Серед пісень, записаних відомим дослідником повстанського фольклору, вченим-істориком, фольклористом Григорієм Дем’яном, є цікаві пісні про генерала Шухевича. В одній із них йдеться про формування повстанських збройних сил:

*Ой приїхав Тур-Лозовський
у гори Карпати
Та й закликав музиченьків,
казав їм заграги:
“Ой заграйте, музиченьки,
заграйте-заграйте,
Усіх хлопців-українців
до війська скликайте”.*

*Та як наші музиченьки два
марші заграли
Уже хлопці-бандерівці
у рядах стояли.*

*Ой сказав їм Тур-Лозовський:
“Довго не думайте,
Беріть в руки автомати,
до УПА вступаєте!”.*

*Наші хлопці-бандерівці
того давно ждали,
За годинку зі зброєю вже
в рядах стояли.*

*“Наказ, друже-командире,
ми — вояки твої!
Як накажеш, ми рушаєм
у цю мить до бою.*

*Наказ, друже-командире,
ми вояки твої.
Хоч загинем, та здобудем
Україні волю”.*

(Г. Дем’ян, “Українські повстанські пісні 1940—2000 років”, Львів, 2003).

Особливо часто ім’я улюбленого командира зустрічається в такому унікальному фольклорному жанрі, як повстанські коляди. Надзвичайно ризикуючи, але усвідомлюючи, яке важливе значення для піднесення бойового духу народу, віри в правоту своєї боротьби має слово й пісня, українські партизани в морозні рід-

вяні вечори приходили до “чесних господарів” із колядою. Одна з таких коляд, сповнена оптимістичної віри в перемогу над окупантами, передає ту радість, яку вселила в людські серця звістка про призначення авторитетного полководця Романа Шухевича Головним командиром Українських Збройних Сил:

*Нова радість стала, яка не бувала,
Бо УПА на командира
Чупринку дістала.
Просим Тя, Ісусе, щодня, щогодини:
Поможи му окупантів
вигнати з України.*

*Хлопці-українці, до УПА вступаєте,
Що Чупринка нам накаже,
славно виконайте!
Хлопці врадувались, зброю добували,
Тисячами до куренів Чупринки
вступали.*

*Били воріженьків із заходу і сходу,
Щоб не сміли неволити
нашого народу.*

Цей твір міг виникнути в той період, коли люд у Галичині й Волині був переконаний у перемозі, бо завершувався він так:

*Гомоніла пісня усіма світами:
“Вже воскресла Україна,
бо Чупринка з нами”.*
Повстанські коляди створювали на мелодії відомих християнських пісень.

Ім’я головного командира зустрічається і в інших фольклорних жанрах, що їх подає 25-й том “Літопису української повстанської армії”, який повністю присвячений повстанським пісням. Зокрема в одній з великодних пісень співається:

*Христос Воскрес!
Христос Воскрес!
Радість небо нам голосить —
Україна того ж просить.*

*А Чупринка промовляє
І “Христос Воскрес!” вітає.
Тиха радість йде з небес.
Христос Воскрес!*

Христос Воскрес!
Минуло 67 років із часу героїчної загибелі Тараса Чупринки — Романа Шухевича. Його ім’я, як і всю героїчну боротьбу УПА, навіки закарбували в народній пам’яті українські повстанські пісні. Та нехай вони іноді недосконалі з літературного погляду, бо творили ж їх не імениті поети, а пересічні повстанці, які переважно від плуга та землі прийшли боронити рідний край. Але ці твори є безцінним свідченням очевидців, котрі, переживши окупаційний більшовицький режим, нині є живими свідками героїчного подвигу українського народу в національно-визвольній боротьбі й ніколи не дадуть українофобам відібрати звання Героя України в народних улюбленців Степана Бандери та Романа Шухевича.

Народ не забуває своїх героїв! Слава Україні! Героям слава!

ків?” *Сміливо ж ставаймо до роботи! Допомагаймо один одному, піддержімо баякми та легкодихих, покажемо батькам, що відіній дітям їхнім забезпечені... тепло від науки в рідній школі! Не забудьмо зараз обов’язків наших до Батьківщини нашої України. Бо хто матір забуває, Того Бог карає”.*

Цілком виправданим, на нашу думку, було вирішення Андрієвським передовсім організаційних (кадрових) питань у Полтаві. Так, восени 1917 р. за рекомендацією В. Андрієвського на посаду директора першої полтавської гімназії було призначено свідомого українця, мовознавця Івана Прийму, що попри відчутний опір з боку промосковських сил, які намагалися відібрати навіть приміщення гімназії, протягом лише одного року підніс навчальний заклад так високо, що його заслуги мусили визнати навіть опоненти. А сам Віктор Андрієвський разом із Григорієм Маркевичем, Іваном Лішиною-Мартиненком, Костянтином Товкачем ще 10 липня 1917 року увійшли до складу попечительної Ради гімназії Морозовської, що врешті дозволило гімназії стати першою українською гімназією у Полтаві.

До здобутків Андрієвського можна також зарахувати реалізацію задумів щодо створення Українського університету, історично-філологічного факультету в Полтаві, першого сільського університету в Мачухах, цілої мережі міських і сільських українських гімназій (1917—1918). Тож протягом короткого так званого українського ренесансу (1917—1919), поряд із численними прорахунками уряду “романтиків”, здобутки саме у просвітньо-

освітній справі стали найвагомішими. Хоча непорозуміння навіть у таборі однодумців, а часто й опір, спостерігалися повсюди і досить відчутно. Приміром, започатковуючи в губернії курси українознавства, Віктор Андрієвський за часів Гетьманщини неодноразово звертався по підтримку до Києва, до свого земляка, генерального секретаря у справах освіти Івана Стешенка, згодом — до міністра народної освіти Української Держави Миколи Василенка. Відмову сприймав дуже боляче, як особисту невдачу. Не знайшла певної підтримки навіть серед однодумців й інша справа губернського комісара щодо стипендій. Андрієвський спроектував замість московських нові українські назви: імені Святого Володимира, імені гетьманів Мазепи та Орлика, імені митрополитів Петра Могили та Андрея Шептицького. Після цих кроків на сторінках місцевих часописів Андрієвського було шельмовано і названо “віровідступником”. Особливо ж гостра полеміка виникла у нього (через ім’я греко-католицького митрополита Андрея Шептицького) з Полтавським єпископом Феофаном (Бистровим), який відкрито стояв на промосковському ґрунті.

Не все із запланованого йому вдалося реалізувати. Вже у січні 1919 року до Полтави вступили більшовики, і Андрієвському, як і багатьом іншим українцям, довелося назавжди покинути рідне місто. Він намагався фіксувати на папері все, що пережив та вважав за потрібне залишити нащадкам. У його публіцистичній спадщині період Української Народної Рес-

публіки та Української Держави відображений якнайповніше.

Про емігрантські роки та поневіряння Віктора Никаноровича Андрієвського відомо лише, що 1919 року він перебував в Галичині, де керував проддепартаментом Державного секретаріату Західно-Української Народної Республіки. Згодом працював у культурно-просвітницьких організаціях у таборах для інтернованих вояків армії УНР у містах Ліберець та Яблонєць-над-Нисою (Чехословаччина), обіймав посади директора гімназії та референта з культури української громади в Каліші. 3-під пера письменника і публіциста з’являється чимало статей, навіть окремих видань, які мають чітке полтавське забарвлення. Поміж них: “Значіння Полтавського бою для української державности” (1927), “3 минулого”, 2 т. (1921—1923 рр.), “До характеристики українських правових партій” (1921), “Три громади” (1938), “М. Лисенко” (1942), “М. Міхновський” (1950) та ін. Післявоєнні роки життя професор філології, доктор Віктор Андрієвський прожив у Німеччині, де і знайшов свій останній притулок у затишному місті Дорнштадт 15 вересня 1967 року.

У листопаді 2015 року в Полтавській обласній універсальній науковій бібліотеці імені І. П. Котляревського вперше відбулося публічне пошанування 130-річчя від дня народження відомого краянина. Ураховуючи пропозицію “Просвіти”, у рамках деконізаційних процесів, Полтавська облдержадміністрація перейменувала в обласному центрі вулицю Петровського на вулицю Віктора Андрієвського.

Андрій Бокотей у майстерні

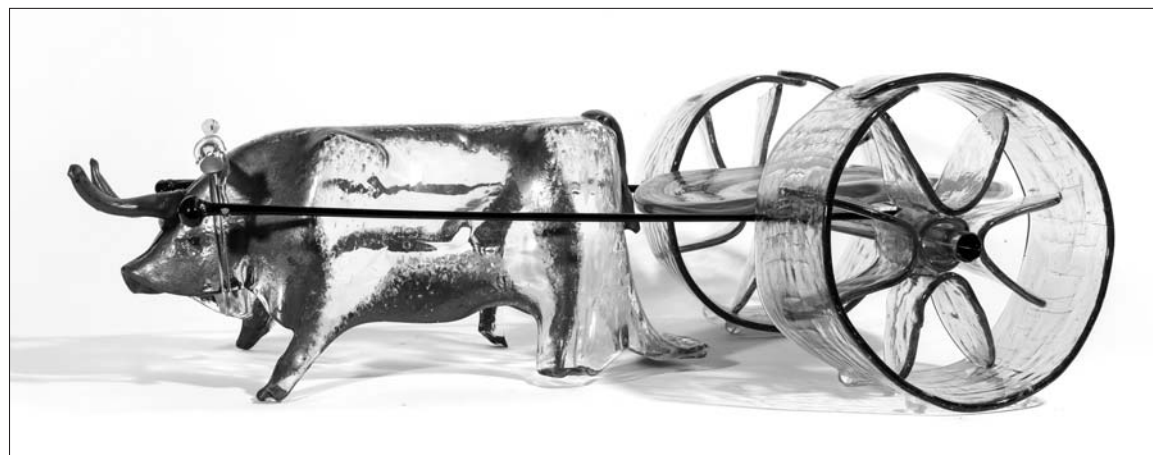
Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

Три століття цього славного роду нараховують дослідники карпатських династій. Від 1720 року, коли у селі Білки занотоване народження Василя Бокотей, минуло 11 поколінь. То були і суть люди побожні, працюючі, добросесні й освічені. Дід Леонтій служив дяком у церкві й директором сільських шкіл; виховав 12 дітей, давши їм добру освіту. Батько, Андрій Леонтійович, після Берегівської гімназії, відчувши вище покликання, закінчив Ужгородську духовну семінарію і став священником. Мати, Марія Миколаївна Чедрик, теж одержала гімназійну освіту. Вона виховала в дітей цікавість до мистецтва, любов до музики й малювання. Як згодом виявилось, саме віра у Провидіння і повага до вищих духовних цінностей допомогли родині Бокотей пережити політичні переслідування і матеріальну скруту.

Гоніння на греко-католицьку церкву, що почалися майже одразу після приєднання Закарпаття до СРСР, не минули їхньої сім'ї. “У 1949 році серед ночі іршавського священника з п'ятьма дітьми виганяють з парохіального будинку на вулицю. Притулила їх в одній кімнаті бідна селянська сім'я. Решта відвернулася...” (Олександр Гаврош. Бокотей. З циклу “Закарпатські династії”. У кн. “Земне і вічне”. Львів, 2014). Після арешту і заслання батька 11-річний Андрій лишається в сім'ї за старшого чоловіка. Крім нього, на руках у матері було двоє його молодших братів і стільки ж сестер. Вони мусили якось вижити. Мати давала музичні уроки, старша сестра Єва грала на акордеоні, супроводжувала ансамблі. “У ті повоєнні роки, —

згадує він, — коли батько був у далекому Казахстані за колючим дротом, а ми, найближчі рідні, напружували фізичні й моральні сили, щоб вижити у досі небачених злиднях, мені приснилася молитва. Довго думав, як відобразити незвичайний сон, щоб він існував не лише у пам'яті; можливо, ці думки допомогли мені стати художником” (Батькова молитва. У кн. “Земне і вічне”). Нестатки гнали сім'ю з місця на місце, постійної роботи не було. Село Душино, знову Іршава. Жили й працювали по чужих людях, які боялися переслідувань за прихисток для “попівського отродя”. Таким було майже офіційне визначення для родин репресованих священників. Почувалися вигнаннями у рідному краю. Нарешті, зупинилися у Чинадієві під Мукачевем, де мешкали аж до повернення батька.

Біда навчить. Як і Андрій Леонтійович на засланні, його син устиг набути кількох професій. Навчаючись у Хустському культурно-освітньому технікумі, опановує фах диригента хору. Працює завклубу у Чинадієві. Налаштовує

“Колісниця”. 2017 р.

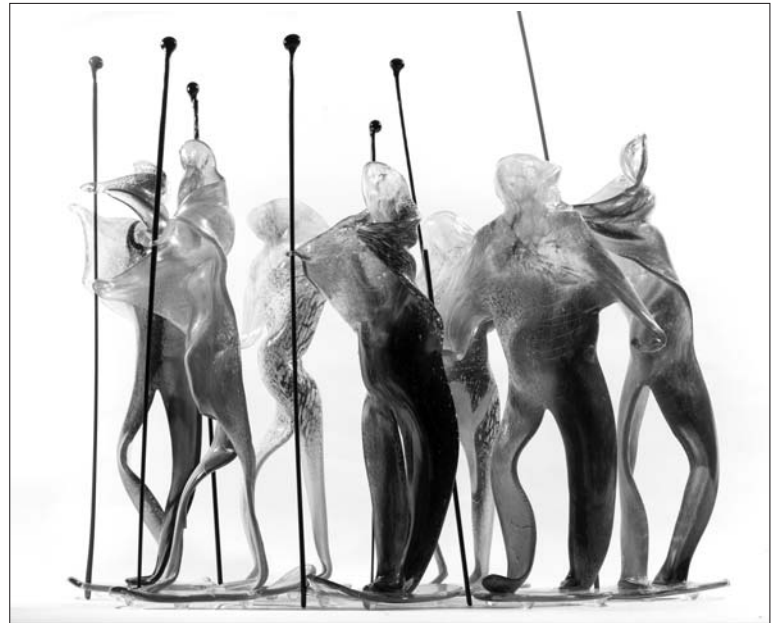
Шляхи і думи Андрія Бокотей

У березні ц. р. ми радо привітали академіка НАМУ, Народного художника, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, професора Львівської національної академії мистецтв Андрія Андрійовича Бокотей з його 80-річчям. Назвати майстра видатним буде визначенням надто делікатним: ім'я і праці ювіляра добре відомі в Україні і далеко за її межами — без перебільшення, від Португалії до Китаю. Сьогодні нашу культуру неможливо уявити без Андрія Бокотей, як і його творчість — не усвідомити, а особистість — не зрозуміти окремо від славного, давнього родоводу. Бо якщо мистецькі напрями й течії славні іменами засновників і послідовників, то кожне з імен своєю яскравою неповторністю рівною мірою завдячує, крім Божого дару, ще й країні, з якою пов'язане родовим корінням.

роялі та фортепіано. І, зрозуміло, малює, що і визначило вибір шляху. Було з чого вибирати і відтак він опиняється на полі образотворчих, пластичних мистецтв. Вважаючи, що тут більше простору, не помиляється. 1959-го за порадою Івана Скобала, викладача Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва, Андрій Бокотей починає свої студії в цьому закладі. Відтоді славний інститут стає його Alma mater і в усіх сенсах виростає разом з ним до значення, ролі й почесного звання Академії. Але це стане вже у відповідному пункті часопростору.

Тоді ж, у 1960-х, сама назва навчального закладу немовби зобов'язувала до ужиткового призначення творів, що нерідко діставали неповажливую назву виробів. А живопис і графіка стримували за межею двимірності; звідси виникла цікавість до художньої кераміки. Вазы, сервізи, розписані емалями вироби з кам'яної маси і шамоту як виражальні засоби дозволяли лише частково використати творчий потенціал, бо і в тривимірному просторі майстру було затісно. Тоді категорію часу як четвертий вимір, завдяки всебічному обдарованню, компенсував музикою, якою, дякуючи родинному вихованню, захоплювався з дитинства. Створив композицію для 10 жіночих голосів “Плач Ярославни”. Коли ж познайомився з поезією Миколи Вінграновського, поклав на музику слова його вірша: “Грім грому, блискавок аркани і ядра хмар, хоругви неба змеркли. Лежать з підбитими ногами і руками козацькі черепи під Берестечком в церкві”. Вийшла ораторія для 100 співаків! Зрозуміло, що виконати подібні патріотичні твори тоді не було змоги, але бентежний романс на слова Олександра Олеся “Тихше, тихше, ходять звірі, п'ють народну кров вампіри...” студентський хор під його керівництвом усе ж, здається, проспівав.

Поза сумнівом, соціально-політичні обставини і лещата ідеологізованого навчального процесу не сприяли таким патріотичним експериментам. Але рух опору

“Теракотова армія”. 2017 р.

шістдесятників і у викладацькому, і в студентському середовищі був досить відчутний. Навколо професора дорадянської школи Карла Звіринського гуртувалася молодь; у нього вдома на вулиці Лисенка відбувалися неформальні зібрання чи то незалежні студії, де періодично зустрічалися спрагли знань однодумці, яких не влаштовували набридлі канони та апології “соцреалізму”. Там бували, крім Андрія Бокотей, Любомир Медвідь, Олег Мінько, Зеновій Флінта, Роман Петрук, Богдан Сойка, Петро Маркович, Леся Цегельська (Крип'якевич) та інші, що мріяли вихопитися за куці рамки офіційних вимірів. Подоба Тайної Вечері? Можливо. Професори Роман Сельський, Данило Довбошинський, Вітовт Манастирський, Іван Скобало і Дмитро Кривавич, якого Андрій Бокотей також вважав своїм учителем, розуміли ці поривання і пошуки нових форм та змістів, підтримували за потреби патріотичну студентську молодь. Така потреба була: тоді яничарство залозало партійною принциповістю, а Блудний син, як писав Євген Сверстюк, ставав позитивним героєм. Борців за Незалежність, аж від гетьмана Мазепи, називали “зрадниками”, визнаючи лише діячів промосковської орієнтації. У цьому просте-

жувалася послідовність режимів, починаючи від царського. Художник, не намалювавши Леніна, не діставав офіційного визнання... Тим часом у чинадієвському будиночку Бокотей з картини на гостя дивився, стоячи поміж стиглих ланів, задумливий Ісус: “Я милосердя хочу, а не жертви” (Євангеліє від Матвія, 12 : 1-8).

Тодішній працівник Львівської картинної галереї, мистецтвознавець, дисидент (згодом — відомий в'язень сумління і письменник) Богдан Горинь згадує, як запросив Андрія Бокотей і Романа Петрука до свого помешкання на Театральній, поруч із театром Заньковецької (потім “Театральна”) і “Заньковецька” навіть стали певними паролями у розмовах про “самвидав”. Перед тим, як розмножити фотоспособом негласне видання поетів-шістдесятників (І. Драча, М. Вінграновського, І. Калинця та ін.), Горинь попросив тих, кому довіряв, оформити цю саморобну книжку. Молоді люди, уперше беручи участь у розповсюдженні забороненої літератури, без роздумів погодилися і зробили оригінал-макет. Довіра була взаємною. Коли Богдана вже наступного року заарештували (друга хвиля репресій), на допиті він заявив, що все зробив сам... Андрієві ж пощастило закінчити Інститут; завідував музеєм студентських робіт, підготував дисертацію про кераміку Чернігівщини. Та накоїлася ще й третя хвиля, т. зв. генеральний погром української інтелігенції 1972-го. Пригадали все: друзьбу з Ігорем та Іриною Калинцями, зустрічі з В'ячеславом Чорноволом на львівському телебаченні, того ж таки Гориня. Допитували тривало, виснажливо. Відмова співпрацювати з “компетентними органами” означала, як мінімум, вигнання з Інституту. Так і сталося.

Тільки зовні ситуація нагадувала вимушену ізоляцію та безробіття. По суті, ця життєва фаза

збагатила його новим, неоціненним досвідом і мистецькими здобутками. Вчився не згідно з планом, а за потребою, так само вчив інших; повага до гнаного педагога тільки зростає. Продовжує працювати зі склом, повною мірою використовує унікальні якості матеріалу, чим той відрізняється від кераміки, металу, дерева. Крихкість, просвічуваність, пластичність скла — не просто фізичні переваги декоративного характеру, але можливості для втілення нової, креативної ідеї на відміну від аналогової, вже відомої. Ужитковість присутня тільки як привід, підстава для створення образу. Згодом вона відступає, звільняючи простір для експериментів і знахідок на вищому, філософському рівні. Тому замість ваз і сервізів, функціонального посуду приходять композиції — “Медузи”, “Метаморфози”, серія “Українське бароко”, де виражальні засоби гутного скла набувають новаторського, синкретичного значення, коли нарешті поєднуються те, що здавалося несумісним: світло і непрозорість, легкість і масивність, променевість і сферичність, площинність і об’ємність. Ці ж принципи були застосовані у 1970-х роках колективом авторів за його участю у монументальних працях з оформлення громадських споруд у Львові, Харкові, Тюмені; новаторством вирізнялася об’ємно-просторова, світло-кінетична композиція “Квітка України” для міжнародної виставки у Загребі. А в “Народженні матері”, “Всесвіті” і “Чумацькому шляху” (1978 р.) Андрій Бокотей остаточно визначився із залученням глядача до співтворчості у царині своїх філософських пошуків... 1988 року ректор Емануїл Мисько запрошує майстра повернутися до Інституту.

Це сталося за логікою мистецького життя, природно, а не з волі однієї чи кількох осіб. Давно очікуваний Андрій Бокотей повернувся до установи, що завжди була вільнодумною, з власними засадами свободи творчості як усвідомленої необхідності. В Інституті заіснувала традиція вчасно відповідати на світоглядні запитання молодого розуму, підтримувати його розвиток і прагнення пізнавати Світ завдяки інтелектуальному досвіду, набутому мистецьким шляхом. Тут виростили лицарі сфери розуму (згідно з вченням Тейяра де Шардена і Володимира Вернадського про носферу), хоч би якому майстру віддавали вони перевагу. Для них мистецтво ставало не якоюсь із вигідних професій, але — духовним покликанням. Отже, традиційно образне ім’я Alma mater, матір-годувальниця, має тут найглибший сенс: не просто забезпечити матеріально, але виховати високу духовність подібно до того, як дитина з материнським молоком вбирає любов до родини, батьківщини, свого народу. Тому подальші роки позначилися блискучою реалізацією його творчих, педагогічних та організаційних можливостей.

У 80-х і наступних роках Андрій Бокотей ще далі відходить від декоративних інтер’єрних завдань, надаючи творам цілком самостійного значення. Розвиває ідею сприйняття скла як незалежного від інших матеріальних носіїв реалізації художнього задуму. Настає розуміння і визнання цього матеріалу підставою нова-

торського напрямку, яким є *станкова скляна скульптура* з її величезними можливостями у розв’язанні і формальних, і змістових концептуальних проблем. Виразно презентувала цей напрям знана міжнародна (1981 р., Росія) виставка “Скло. Образ. Простір” і низка індивідуальних та групових виставок у європейських столицях, а також мистецьких центрах Дюссельдорфа, Карлсруе, Ерфурта (Німеччина), Льежа, Шарлеруа (Бельгія), в Угорщині, Італії, США, Австралії, Японії. Між ними була і попередня проба композиції “Тайна Вечера”, з успіхом експонована 1992 р. у Нансі (Франція). Уже тоді вплив знаменитої картини Леонардо да Вінчі з її експресією почав згасати, поступаючись аналогам з готичної, а особливо — романської епохи, де панувала напружена статика. Але для повного втілення цього великого творчого задуму мало проминути цілих чверть століття!

Креативно сприймаючи дивовижний феномен Біблії, що дозволив нам оглянути Всесвіт у його взаємозалежностях, Андрій Бокотей художньо осмислює історію Землі, починаючи від магматичного кипіння первинних базальтів (“Об’єкти у просторі”, “Всесвіт-2”). Найважливіше, що при цьому він залишає широкий простір для творчого фантазування; а це, за законами мислення, народжує нові ідеї. Далі — інтерпретації стосунків людини з природним оточенням (“Вершники”, 1990-ті), “Фігури на динозаврах”, “Фігура на драконі”, “Кінь і вершник на візку” (початок 2000-х), як варіації на тему розвитку людства; мабуть, визначальною для цього періоду була виставка композиції “Мойсей” (2003 р.); вона дістала виразні відгуки як така, що “не мала аналогів у мистецькій практиці” (Р. Яців. У альбомі “Андрій Бокотей”, К., 2008).

Ще 1989 року у Львові відбувся Перший міжнародний симпозіум гутного скла, який, завдяки творчим одностайним, спілці художників та старанню талановитого менеджера, молодшого сина Михайла, став традиційним, а українська школа художнього скла здобула чільні світові позиції.

За нового Міленіуму особливо яскраво проявилися творчо-організаційні та дипломатичні таланти Андрія Бокотея як то-

дішнього ректора ЛНАМ. 2000-ні стали роками потужного прориву львівського скла на міжнародний рівень. Разом зі львівськими колегами та за підтримки Президента НАМУ Андрія Чебикіна налагоджена активна співпраця з Китаєм, де у м. Нінбо біля Шанхаю збудований найбільший в Азії музей скла, що відкрився у жовтні 2018 р. У трьох навчальних закладах, зокрема в Академії мистецтв м. Ганьжоу, створені кафедри художнього скла, на базі яких відбуваються творчі конференції, обміни студентами і різноманітними виставками. Виникла мода на українське мистецтво; китайські бізнесмени збирають відповідні колекції... Раніше мистецтво скла у цій великій і величній країні не практикувалося. Коли був історичний Шовковий шлях, потім — порцеляновий до Європи, а нині заіснував зворотний, *скляний*, до Китаю!

Повертаючись до витоків, прагну відтворити у пам’яті образ батька, священика Андрія Леонтійовича; мені пощастило спілкуватися з ним. Бесіди наводили на думку, що “чужих” та “істинних” вір нема. Християни, іудеї, мусульмани, буддисти вірують у Єдиного Бога, тільки по-своєму, відповідно до власних історичних та культурних традицій. А для сповідників перших трьох вчень Біблія є Книгою, уважне знайомство з якою допомагає не тільки не загубитися у часі, а й знайти себе в історичному контексті... Предківське священство глибоко вплинуло на світогляд самого Андрія Андрійовича, його братів, сестер, дітей і внуків. Християнське розуміння Світу, бажання вчитися і працювати захищає цю родину, допомагаючи здобути гідне місце в житті як завдяки, так і всупереч його обставинам. Так свобода волі, дарована Богом людині від її створення, спрямовується на Добро.

До Святого Письма має право підходити багато років, звертаючись до нього різними мовами, від живопису до гутного скла поступово, навіть обережно, окремими скульптурами і невеликими композиціями. Почався цей поступ 1955 року, коли Андрій Леонтійович, повернувшись з таборів, дав синові маленьку фотолістку з найвним зображенням Тайної Вечері, збережену ще від дня свого рукоположення

1933-го. Той символічний спадок і мудрі батькові поради підтримали його у незліченних випробуваннях. Аж поки не усвідомив необхідності реалізувати біблійну тему як синкретичний феномен поєднання об’ємів, барв, світла у трьох вимірах, до яких додається четвертий — час.

Саме категорії часу вперше в Історії були усвідомлені богонатхненними авторами Святого Письма. Певно, тому Григорій Сковорода назвав цю книгу небесною, Божою, вічною... Коли первісний художник намалював на скелі двомірний макет; згодом — опанував тривимірний простір, виліпивши жінку як символ родючості. Та явище часу тисячі років лишалося непізнаним, аж до античної доби. Язичники сприймали його циклами — від сівби до жнив, з ранку до ранку, благаючи Сонце повернутися знову. Циклічним, від однієї революції до іншої, увяляли час і вульгарні радянські марксистки, волюючи повернутися до язичництва, аби ігнорувати вчення Христа. Та принаймні в цьому ошукати наше покоління їм не вдалося. Ми вчасно зрозуміли, що поява Біблії, особливо — Нового Завіту зі словами першої християнської молитви “Отче наш” (Від Матвія, 6 : 9-13) відкрила людині очі на безперервність часу і божественне походження пов’язаного з ним світла (Буття, 1 : 3). Нарешті кожен відчув себе частиною Всесвіту в певному історичному контексті, а ще й зрозумів можливість мандрувати у часі зі швидкістю світла (мільйон кілометрів за три секунди) від Адама до сьогодення.

...Композиція “Тайна Вечера” з нагоди ювілею автора експонується у Національному музеї ім. митрополита Андрія Шептицького у Львові. Пройняті світлом постаті першоапостолів і самого Ісуса сприймаємо позачасово, кожен — по-своєму, залежно від того, слова якого з чотирьох Євангелій ближчі нашому серцю. Минуле, сьогодення, майбутнє плінуть одночасно, і зустріч Ісуса з учнями своїми є актуальною подією, як і два тисячоліття тому. Коли щастить передати щось подібне образними засобами, настає мить слави, така потрібна людині для того, щоб підтвердити її важливість для нас. А це значить — і нашу важливість для неї.

Наближається час ковальського вогнедійства!

Жанна НЕВКРИТА, інформаційна служба Національного музею-заповідника українського гончарства
Фото Тараса ПОШИВАЙЛА

Донині Опішне символічно продовжує тисячолітню традицію єднання гончарів і ковалів навколо палаючого горна: цьогоріч тут увосьме відбудеться Національний ковальський фестиваль “ВакулаФЕСТ—XXI”.

Упродовж 25—30 червня 2018 року у фестивальному містечку, що розгорнеться на базі Національного музею-заповідника українського гончарства, працюватимуть відомі ковалі з різних кутків України. Для підсумкової оцінки журі вони мають подати твори в двох номінаціях. Домашню ковальську роботу представить декоративна вивіска зі шрифтовою композицією з назвою об’єкта Музею-заповідника. Демонстраційною роботою, за рішенням організаторів, цьогоріч стане декоративний ліхтар “Полум’яна рута”. Саме цей твір учасники виготовлятимуть під час ковальського фестивалю.

“ВакулаФЕСТ—XXI” незмінно відбувається в рамках Тижня Національного Гончарного Здвиження в Опішному “Здвиг”. Тож і цього року ковалі мають нагоду долучитися до унікальних мистецьких проєктів, оглянути виставки кераміки, творчо поспілкуватися і найголовніше — 30 червня 2018 року взяти участь у колоритному мистецькому святі — Національному фестивалю гончарства.

Прийом ковальських заявок триває до 31 травня 2018 року. Охочих поглянути на вогнедійство в Опішному радо зустріне кожний фестивальный день.

“ВакулаФЕСТ—XXI” — це п’ять днів справжнього ковальського свята в атмосфері творчості й цілковитого занурення в процес! Для учасників це — фантастична нагода відчувати справжню насолоду від справи, якою займаєшся, а ще — залишитися наодинці з природою й собою, поза звичним ритмом життя. Гостям же ковальський фестиваль оповість про таємницю народження мистецтва у вогні мовою дужого металу.

На фото: Володар Гран-прі шостого Національного ковальського фестивалю “ВакулаФЕСТ—XXI” — Владислав Вишневецький (Полтава). 2016.

“Тайна Вечера”, фрагмент. 2018 р.

Рідна мати моя

Мати, матінка, матіночка, матуся, матусенька, матусечка, неня, ненечка... Скільки ніжних, пестливих слів створила народна уява про жінку-матір! І не перерахувати. А ще кожен знаходить у своєму серці власні, особливі слова, намагаючись передати через них свою любов та повагу.

“Дитина порізала пальчик, а у матері заболіло серце”, — кажуть у народі. А ще говорять: “Матір не купити і не заслужити”. І всі ми сходимося на одному: “Нема цвіту над маківку, нема роду над матінку”. Тож поки живі наші матері, любимо й шануймо їх, піклуємося про них, як вони сердечно й невтомно піклувалися про нас, коли ми були маленькими й безпомічними. Та й випустивши у світ синів і дочок на життєву дорогу, матері серцем назавжди залишаються зі своїми дітьми. І ми постійно відчуваємо це. У час небезпеки поряд із молитвою “Господи, помилуй!” чи “Господи, поможи!” ми мимоволі вигукуємо: “Ой матіночко”, “Ой мамочко!”, щиро вірячи, що це допоможе. Ми вирушаємо в далеку чи ближню дорогу — матері з молитвою проводжають нас, з молитвою і чекають на наше повернення, бо ж, як стверджує народна мудрість: “Материнська молитва і з дна моря дістане”.

Олександра КОНДРАТОВИЧ, фольклорист, етнограф, почесний краєзнавець України, лауреат обласної премії імені Миколи Куделі

Образу жінки-матері належить чи не провідне місце в пісенному фольклорі Волинського Полісся. В усі часи ця постать у сімейній ієрархії привертала до себе увагу дослідників і просто допитливих людей своєю великою любов'ю та самовідданістю, з якою вона виконує святий обов'язок материнства, годує, плакає, виховує дітей, готує до гідного життя на всіх його стежках і дорогах.

Українська жінка в усі часи була й залишається пречистою Мадонною та Великою Матір'ю. І це належно поцінувалося у народі. Як тут не пригадати вислів Івана Франка: “Коли се правда, що мірою культурності всякого народу може служити то, як той народ обходиться з жінками, то й се безперечна правда, що русько-український народ після сеї міри покажеться висококультурним у відношенню до других сусідніх народів” [7, 52]. Тому в його очах жінка заслуговувала й заслуговує на всенародне пошанування.

За час нашої незалежності ми відновили День Матері, що відзначається в другу неділю травня. Чимало дослідників кинулось шукати пракорені цього прекрасного й такого потрібного свята. Ці пошуки привели аж за кордон, до американського Лос-Анджелеса, де на початку минулого століття Свято Матері запропонувала відзначати юна Анна, яка рано втратила неньку. Втрата найдорожчої для кожного з нас людини спонукала й мене особисто зніщувати на початку 1970-х Уроки Матері в школах Камінь-Каширського району, де я в той час завідувала методичним кабінетом райвно. І перший такий захід було проведено на початку листопада 1974 року в селі Полиці під час семінару словесників. Аби пересвідчитися в корисності таких уроків, вирішила послухати думку школярів. Запам'ятався відгук одного юнака: “Такі уроки дуже потрібні, вчителька спонукала нас замислитися над проблемою “матері—діти”, “діти—матері”. І, може, саме сьогодні я спитав себе, що важить для кожного з нас мати і хто ми для неї. Адже мати — як вода: захотів — і напився, завжди поруч. Ні, мабуть, як повітря: дихаєш — і не помічаєш. І тобі здається: так триватиме завжди. А це неправильно: матір треба любити та постійно піклуватися про неї, як вона не втомлюється піклуватися про нас”.

Ця по-юначому шира й по-дорослому мудра думка вразила мене. Вона спонукала розробити методичні рекомендації Уроків Матері для різних вікових категорій школярів, керуючись мудрою порадою видатного українського педагога Василя Сухомлинського, що “праця, одухотворена любов'ю до матері-творця, людини, — це велика виховна сила”. Кажуть, колись в українській родині панував культ матері: її шанували, возвеличували і водночас на неї поклали велику відповідальність за ви-

ховання дітей, ведення домашнього господарства; не дарма ж казали: “Батько тримає хату за одне вугло, а мати — за три”. Наша ненечка не лише невтомно трудилася коло печі, на городі, в полі, а й нерідко заміняла дітям батька, коли той перебував у далекій дорозі чи вирушав боронити рідну землю, а то й сама брала в руки меч. Така вона, наша українська мати, — любляча, ніжна й водночас безстрашна.

Та повернімося до Дня Матері, його витоків. Мусимо відзначити: у народному календарі Волинського Полісся День Матері був присутнім віддавна. Було неписане традицією на другий день Великодня сім'ями відвідувати батьків. Але ці відвідини заміжніх дочок, синів, що відділилися, мали промовисту назву “Ходити в гості до матири”, як мовлять тут. Ще був живим батько, могли бути в родині й інші діти, але ці відвідини називалися саме так: “Ходити в гості до матири”, тобто пошанувати матір. Отже, другий день Пасхи був своєрідним Днем Матері. І то була наша, рідна, а не позичена в когось традиція. Підтвердженням такого висновку служить і давній звичай: саме цього дня хрещеники ходять ранцювати до хрещених матерів, а ті у відповідь дають їм ранець. Звідки такі лексеми: *ранцювати, ранець*? Вочевидь, вони походять від слова *ранок*. Адже діти прибігали до своєї матусі ранесенько, доки вона ще не пішла до церкви. Якщо ж похресник з якоїсь причини не навідував ранком хрещеної, то вона брала крашанки з собою до храму й при зустрічі вручала йому ранець. Зауважимо: діти ходили ранцю-

вати лише до хрещеної матусі і ніколи — до хрещеного татуся. У наш час ця традиція відпала — не хрещеники ходять у гості до хрещених матерів, а вони самі з гостинцями навідують охрещених ними дітей. Зрештою, і в поливаний понеділок, якщо існує такий звичай, обливали водою саме дівчат, з якими в народній уяві пов'язувався символ плідності. Коли ж дівки хотіли “віддячити” парубкам, вони вже обливали їх джерелицею в середу. Отже, розділяли ці дні і дії, пов'язані з ними.

Про українську жінку-матір написано вірші, поеми, оповідання, повісті, романи, складено пісні. І все ж щоразу видається, що то занадто мала данина її щоденному материнському подвигу. Либонь, найкраще й найповніше про неї сказано в народному мелосі. Не є тут винятком і пісенний фольклор Волинського Полісся. Пісня колись була для поліщуків не лише розрадою, порадицею, втіхою, а й своєрідним моральним кодексом. Вона навчала, застерігала, лікувала душу, осуджувала й возвеличувала. Усе, що боліло й надихало, знаходило тут свій відгук.

То що ж говорить нам пісенний фольклор полісян про жінку-матір? Дуже рідко в ньому зустрічаються твори про щасливе материнство, а все більше змальовується в них нещаслива, а то й трагічна доля берегинь сімейного вогнища. Але й тут постає перед нами прекрасний, величний, одухотворений образ Матері.

У середині, а може, й наприкінці 1970-х, я завітала до старенької полісянки Зінаїди Петрівни Козак, що мешкала в селі Черче Камінь-Каширського району, з метою записати хоч дециму з пісень, яких вона, за твердженнями односельців, знала безліч.

Була рання весна, і їй нездужалося. Та й роки брали своє: добігало до вісімдесяти. Я ледве не плакала від розчарування. Віддалене від райцентру село — коли ще доберусь сюди знову. Але слово за словом, ми розговорилися, і старенька зронила обнадійливе: “Якщо вже я, дочечко, нездужатиму співати, то хоч нашепчу. Яку ж то вам заспівати?” — “А ту, що найбільше любите”. — “Я їх усіх люблю. Вони, як діти, живуть у мому серці”.

Якусь мить роздумувала, і полилась шемка, протяжна поліська мелодія. Неголосний, притишений звук. Не багато голосу, але так багато серця:

*Ой сини мої — соколи мої,
А дочки — голубочки,
Невістки мої — перепелочки,
А зяті — лебедочки.*

*Невістки мої — перепелочки,
А зяті — лебедочки,
Ой як я умру, мої дитойки,
Збирайтеся докупочки.*

То — пісня-прошення, пісня-заклик, пісня-заповіт. Відходить в інші світи Велика Мати. Багато побачено. Багато пережито. Вона творила, кріпила, навчала, оберігала і тримала Рід. Як їй це вдавалось? Одному Богові відомо та їй самій. Нині настає час Істини. Просяючись з найріднішими, Берегиня предковичних традицій побивається не за власним життям, що скапує, наче віск зі свічі, що догоряє, а за майбутнім своїх нащадків, за процвітанням та утвердженням на землі її Роду. Тому для кожної віточки родинного Древа Мати знаходить особливі слова. То не просто влучно дібрані звертання-характеристики: “сини — соколи”, “дочки — голубочки”, “невістки — перепелочки”, а “зяті — лебедочки”. Це визначення життєвої місії кожного з представників сімейної ієрархії. Мудра прародителька знає: аби справа, якій вона присвятила все своє життя, марно не пропала, її діти мають “збиратися докупочки”, діяти спільно і злагоджено. При цьому і сини та дочки, і зяті та невістки зобов'язані втілити в життя визначене самим трибном існування родинної спільноти завдання. Однак кожен із них сприймає це по-своєму.

У творі відображено найдраматичніші події історичного поступу — перехід від матриархату до патріархату. Тому так порізнено ставляться до цієї жалобної події сини та дочки, з одного боку, і зяті та невістки, з іншого. Перші перейняті клопатами: “як же то нам ісхавати // Ту матюнку роднейку?” У зятів із невістками інша мета: “Ой коли б то нам та й іспретати // Тую неньку старую”. Якщо задуми та дії перших пов'язані з належним пошануванням пам'яті дорогої людини, то другі переймаються лише тим, аби якнайшвидше її “іспретати”, закопати в землю й забути.

Щоразу, коли прослуховую цей запис чи перечитую текст пісні, вона мені асоціюється з Україною. То сама Мати-Україна звертається до своїх синів та дочок, ворохобних зятів і невісток об'єднатися, аби успішно протистояти будь-яким випробуванням та життєвим незгодам і продовжити ту справу, задля якої жили й боролися

справжні патріоти. Як тут не згадати слова Ніни Гавриленко:

*Мати. Материнка. Материзна.
Земна однокорінність, лиш ти
Спроможна світ переплести так тісно,
Що аж згинаються веселкові мости?* [3, 59].

Матері народжують дітей, виводять їх у світ людей, навчають жити в суспільстві, тому завжди віддають перевагу творенню, а не руйнації, нищенню. Наснажені любов'ю до своїх дітей, вони, як ніхто, вміють забезпечити їхнє належне виховання. Великий чеський педагог Ян Амос Коменський ще в епоху середньовіччя наголошував на необхідності існування в кожній хаті *материнської школи*.

В Україні також завжди високо цінували роль жінки у вихованні дітей та молоді. Особливо покладалися на авторитет старших. Вельми прикметною в цьому сенсі є сімейно-побутова пісня “Ой зайду я ночувати”. Ось як змальовує син роль старенької матері в сімейному побуті та у вихованні дітей:

*Не проганяй, моя мила,
Нехай мати буде:
Вона, наша старейка,
Порадничка буде.*

*Ой я піду із косою
Й а ти — з грабельками,
Наша мати старейка,
Вдома з дитойками.*

*Ой а прийдемо із поля —
Вечеря готова.
Наша мати старейка
Кладе у піч дрова.*

Три куплети — і три згадки “Наша мати старейка”. Про що це говорить, як не про пошанування матері, точніше, бабусі? Тут доречно нагадати, що німіці дідуся й бабусю називають *великим батьком і великою матір'ю* (Grosfater і Gros Mutter). Отже, під висловом “Наша мати старейка” слід розуміти “Наша Велика Мати”. Не забуто в пісні і про дружину, що уособлює тут жінку взагалі. Вона також вимагає пошанування та бережливого ставлення. Саме так можна витлумачити слова господаря дому: “Ой я піду із косою (бо ж чоловік!) // Й а ти з грабельками”. Не з граблями, а — грабельками”. Сказано ж: жінка і не просто жінка, а його дружина, мати його дітей. А понад тим возвеличується образ “матері старейкої” — вона і порадничка, і мудра вихователька дітей, і духовна наставниця, і берегиня родинного вогнища: нагодувавши сім'ю вечерею, “кладе у піч дрова”, аби не вихав вогонь сімейної злагоди та добробуту.

Відзначаючи роль жінки в родинному побуті та в суспільстві, народ покладав на неї чимало обов'язків. Найперше на неї покладалась одна з найвідповідальніших місій — місія продовження роду. Тому дівчинку ще з дитинства готували до ролі материнства, дбали за її здоров'я, фізичне й духовне, всіляко оберегали її дитородні органи, вчили дорожити дівочою честю. Її краса, незайманість, розум і працьовитість поцінювалися вище, ніж матеріальні статки. Про це складено безліч пісень. Ліричний герой пісні “З'їздив я коника”, яку, як свідчить мешканка села Верхні Камінь-Каширського району Анкілена Павлівна Ілляшик, від якої було записано твір, “співали ще за панщини”, журиться, що “з'їздив коника”, “з'їздив і другого”, та не має певності щодо успішності своїх залицянь. Горда, хоч і бідна, дівчина вагається в прийнятті остаточного рішення, бо в неї “посагу не буде”, за що в майбутньому можуть дорікати їй родичі парубка та й він сам. Але ні наговори “злий ворожейків”, ні матеріальна бідність юнки не змогли затьмарити кохання парубка. “Ти в мене посаг самая, // Як на небі зора ясна”, — заспокоює він обраницю свого серця та перекоонує, що саме її йому “Бог судив” [2, 126].

У народі сповідувався принцип, що гармонійне поєднання зовнішньої та внутрішньої краси дівчини забезпечить у майбутньому у красу материнства.

В українській народній традиції вишито образ жінки як сильної, роботящої особистості, що вмє дати лад і в хаті, і в полі, та водночас мудрої і вірної дружини,

дбайливої і ніжної матері. Якщо батько має забезпечити добробут родині, то на дружину покладалась відповідальність за виховання дітей, забезпечення їхнього фізичного та психічного здоров'я, моральності та духовності. “До батька йдуть за порадою, до матері — за серцем”, — кажуть у народі. Ненька навчить, розрадить, пожаліє і допоможе. Недарма Т. Шевченко дав їй таку високу характеристику:

*У нашій раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим* [1, 388].

Високо поцінуючи роль жінки-матері в родинному колі та в суспільному житті, народ виробив неписаний кодекс правил, яких вона мала дотримуватися у своєму повсякденному житті. Найперше вона має бути берегинєю роду, не допустити руйнування сім'ї.

Колись українське село практично не знало розлучень. І найбільша заслуга в тім — жінки, точніше, жінки-матері, що, як ніхто, розуміла: успішного виховання дітей у сім'ї можна досягнути, лише поєднавши зусилля чоловіка та дружини. Бо батько і мати, як співається у відомій пісні, — “два сонця гарячих”. І вони мають зігрі-

ти на тому світі піклується про своїх дітей, про що дуже переконливо сказано в піснях баладах “Ой нагорі сніг іде”, “Як поїхав милий”. Овдовілий батько, в серці якого все ще не згасла любов до покійної дружини, навідує її могилу та просить дозволу одружитися, адже осиротілі діти вимагають жіночої опіки. А вона у відповідь, ніби чекаючи на ці відвідини, радить йому, як жити, як поводитися, а насамкінець радить брати в дружини “дівочку”: “Ой-бо тая дівочка — // Гей, добра мати, // Буде моїх сироток // Доглядати” [2, 201].

І хоч невблаганна смерть забрала її від любих діток, позбавила щастя їх виховувати, але й у потойбіччі вона вболіває за них, тому й заповідає своєму коханому взяти за дружину ту, яка буде широко опікуватися ними. Важливість заповіту засвідчує те, що саме ним закінчується балада.

У народному мелосі оспівана не лише краса й безкорисливість материнської любові, а й самовіддана любов дітей до тієї, що привела їх у світ людей.

Мати потрібна дитині як непогасне джерело любові, як духовна наставниця, як зримий та близький дороговказ.

Віддає належне своїй неньці і ліричний герой пісні “Пойду я в садочок”. На запи-

Колись на Поліссі була поширеною балада “Тепер тепла нема в літі”. У зачині твору наголошується:

*Тепер тепла нема в літі, /2
Тепер добра нема в світі.
Древ на древо схиляється —
Син матері щорається.*

Цей світовий і суспільний катаклізм викликаний одним — брутальною поведінкою сина-багатія, який проганяє з хати рідну матір. Ні її благання, ні сльози не зачепили його очерствіле серце, бо, бачте, він очікує на багатих гостей, “кумів та приятелів”, які будуть “пити, їсти”, а тій, що народила-виплекала його, буде “нігде сісти” та ще й доведеться соромитися, через те що всі “будуть в кармазині”, а його ненька — в серняжині. Знедолена старенька мати йде шукати притулку в дочки, але й там його не знаходить, бо в тої чоловік такий само, як і її син, та може вбити дружину за наданий прихисток рідній людині. Здається, увесь світ відвернувся від нещасної жінки. Але — не Бог, Який усе бачить і все чує. Поки мати розмовляла з дочкою, чорна хмара вкривала небо — і вже невдячний син наздоганяє матір та просить повернутися, бо в нього трапилася біда: грим “забив жінку, ще й дитинку”, “Побив гостя по застіллі, // Ше й худобу по подвір'ю” [2, 206].

*“Ой то, синку, мої сльози /2
Та й не впали по дорозі,*

*Та й не впали 'вни на камінь — /2
Тебе, синку, покарали.*

Отже, за свою безсердечність та кривду, заподіяні матері, син заплатив життям нащадка та дружини. Така ж доля дісталась і “гостойкам по застіллі” як співучасникам наруги над беззахисною жертвою, в яку перетворив син рідну матір, вважалось-бо: якщо ти не заступився за покривденного, ти сам став співником кривдника. Ця жорстока наука примусила сина схаменитися, наздогнати неньку, повернути назад і пообіцяти в майбутньому піклуватися про неї та шанувати. Якщо раніше він заявляв, що йому “стидно буде признаватись”, що вона “його рідна мати”, то тепер обіцяє: “Намалую тебе в рамках, // Скажу гостям: “Моя мама” [2, 206].

Завдяки таким пісням народ виховував у людей, надто у молоді бережливе ставлення до матерів. “Берегти матір, — писав В. Сухомлинський, — означає дбати про чистоту джерела, з якого ти пив з першого свого подиху й питимеш до останньої миті свого життя” [6, 215].

А ще пам'ятаймо мудру пораду Володимира Сіренка, яку він висловив у вірші “Бережіть матерів”: “Кожний з нас безпритульним душею стає, // Коли мамине серце навк захолоне”. А тому настійно радить: “Люди добрі мої! Бережіть матерів, // Як себе бережіть. Як свою Україну!” Прислухаймося та живімо за Божими заповідями і законами моралі!

Примітки

Ранцювати (місц.) — ранесенько провідувати хрещених матерів, які винагороджували своїх хрещеників крашанками, що мали назву *ранець*.

Каля (місц.) — коло.

Література

- Архів автора.
- Калиновий квіт Полісся. Народні пісні, що побутують у Камінь-Каширському районі на Волині // Упор. О Кондратович — Луцьк: Вол. книга, 2007. — 248 с.
- Кондратович О. Народина, або Дарована Богом свіча: родильні звичаї Західного Полісся. — Луцьк: Вол обл. друкарня, 2004. — 132 с.
- Кондратович О. Народний календар Волинського Полісся. — Луцьк: Вол книга, 2009. — 200 с.
- Симоненко В. Поезії. К.: Молодь, 1966. — 208 с.
- Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. — К.: Рад. школа, 1978. — 264 с.
- Франко І. Вибрані твори в двадцяти томах. К.: В-во худ. літератури, 1955. — Т. 5.
- Тарас Шевченко. Повне зібрання творів у дванадцяти томах. К.: Наук. думка, 1990. — Т. 1. — 528 с.

вати дитячі серця та освітлювати їм дорогу у щасливе майбутнє. Тож і порада найріднішої людини витримана саме в такому ключі:

*Ой доню моя, ой кажу ж бо я:
“Ой сядай каля його, говори ти до його,
Лихій доли годи!”*

“Найпрекрасніша мати щаслива” [5, 83], — писав Василь Симоненко. А яка ж мати по-справжньому щаслива? Та, що народила й виховує чи виховала дітей. Звернемо увагу на те, яку самооцінку виставляє собі молода жінка, лірична героїня пісні “Ой додому, баламуте”. На запитання чоловіка-баламута, що десь загулявся “З ким ночуєш?” радісно відповідає:

*Ой з дітками, мій милейкий, з дітками,
Як у лузі калиночка з квітками.*

*Ой їднейке положила й ув ногах,
А друге, малейкоє, — в головах,*

*А третєє, найменшейке, - при стині,
А сама я, молодейка, — міз ними.*

Як на сучасні погляди, то тих діток дрібненьких, здається, аж занадто. Але це як на сучасні прагматичні міркування. Лірична ж героїня пісні, юна матуся, щаслива, почуватись, ніби пташина у своєму затишному кубелечку поруч зі своїми кровиночками. При цьому вона не тільки прекрасна, любляча мати, але і дбайлива господиня та мудра вихователька свого баламутного чоловіка: зуміла так побудувати діалог з ним, що той розкався. Здається, лірична героїня пісні “Ой додому, баламуте” повністю відповідає усім критеріям — і прекрасна (“як у лузі калиночка з квітками”), і мудра, про що свідчать результати її розмови з чоловіком, і розважлива: вмє правильно розставляти акценти в сімейних стосунках, не пам'ятати зла і прощати (“доки зайду до річечки — забуду”).

За народними уявленнями, мати навіть

таня: “Хто тобі милейкий?” — впевнено відповідає, що і теща йому мила, “бо жінку вродила”, мила йому і дружина, мати його дітей, однак

Мати наймилюша:

*Мене породила,
Як мене родила,
Сім раз замирала,
Восковая свіча
Всю ночку палала.
Восковая свіча
Всю ночку палала,
Смертєнная 'вдежа
В головках лежала* [2, 152].

Проте в деяких селах лісостепової частини Волині дещо по-іншому подається розмова сина з матір'ю. Ось як він тут ставиться до тещі, дружини та рідної неньки:

*Теща мені мила,
Бо жінку вродила.
Жінка мені мила,
Бо моя дружина.
А ти, рідна мати,
Мусиш пробачати,
А як ще щось скажеш,
То вижену з хати* [1].

Але то прикрий виняток. Жінку-матір у народному мелосі зображено як взірць, еталон найвищої проби, перед яким можна тільки схилитися. В розумінні наших краян матір'ю поймається не та, що народила дитину, а та, що привела її у світ людей, виростила, виховала. Тому в побуті часто замість *народила* послуговуються лексемою *привела*.

Мало народити дитину — *матір'ю треба бути!* Уже саме слово *мати* оточене ореолом святості, одухотвореності. Тому й ставлення до жінки-матері виступає мірилом моральності, духовності людини. Наш великий Пророк Тарас Шевченко застерігав: “хто матір забуває, того Бог карає” [8, 254].

Ювілейна Гончаріада

Леся СТЕПОВИЧКА,
Дніпро

Свято, про яке так довго дискутували у різних кабінетах письменники і чиновники, вчителі й методисти, студенти і артисти, комісії та оргкомітети, відбулося. Святкові урочистості з нагоди 100-річчя Олесь Гончара щасливо збіглися з приходом тепла, а відтак, із правдивою весною. Розповім про ті локації, де мені вдалося особисто побувати.

Київ

Вшанування ювіляра розпочалося, як і годиться, у головному виші країни. **3 квітня о 10.00.** в Інституті філології КНУ імені Т. Г. Шевченка урочисто відкрито переконливо обладнаний кабінет-музей Олесь Гончара, про що повідомляла газета “Слово Просвіти”.

О 15.00 у Національному музеї літератури України відбувся літературно-музичний вечір, на якому проф. КНУ М. Наєнко презентував свою нову книгу “Олесь Гончар і зарубіжжя” (Київ, 2018). Нагадаємо, що твори українського митця перекладено 67 мовами світу. Присутні студенти, вчителі, бібліотекарі, письменники, науковці мали можливість милуватися портретом О. Гончара роботи художника-шістдесятника В. Зарецького та послухати виступи академіка М. Жулинського, проф. С. Кіраля та автора цих рядків, а також народні українські пісні у виконанні професійних артистів.

4 квітня о 12.00 в стінах НСПУ відбувся семінар бібліотекарів, присвячений творчості й життю Олесь Гончара, який провів В. Фольварочний. Він доповів про роль постаті ювіляра в українському та світовому літературному процесі. Присутні прослухали фрагменти з нової книги відомого гончарознавця В. Абліцова “Олесь Гончар: ілюзії і дійсність” (Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України”, 2018). Я зробила доповідь, присвячену фронтівій поезії гвардії старшого сержанта О. Гончара.

О 14.00 в НСПУ відбулося 21-ше вручення німецько-української премії ім. Олесь Гончара молодим українським авторам. З цією місією прибули з Німеччини засновники премії кінорежисер Тетяна Куштівська з чоловіком культурологом і меценатом Дітером Каренбергом. Артистично провів захід незмінний член журі, поет Петро Перебийніс. До заходу долучилися Валентина Гончар з дітьми й онуками. Наші лауреатки, дівчата з різних куточків країни, красуні й розумниці, отримали дипломи і конверти з грошовою винагородою. Я привітала меценатів німецькою і прочитала Гете в оригіналі, вітаючи молодих, за що отримала три гвоздики від симпатичного правнука Олесь Гончара Дем’яна.

Дніпро

3 квітня о 10.00 студенти й викладачі Дніпровського національного університету ім. О. Гончара відвідали музей-хатину на Клубній, 25, де жив і писав свої твори молодий О. Гончар, читали його вірші й поклали квіти до погруддя О. Гончара.

О 14.00 відбулося урочисте засідання Вченої ради Дніпровського національного університету ім. Олесь Гончара, присвячене 100-річчю від дня народження класика української літератури, славетного випускника alma mater. Прикметно, що Олесь Гончар і його рідний університет є однолітками і що у вересні ц. р. ДНУ теж святкує свій 100-річний ювілей (ректор — академік НАН України, проф. М. В. Поляков).

4 квітня відбулися Гончарівські читання на тему “Олесь Гончар і Придніпров’я — творчий діалог” у Гончарівській світлиці головного корпусу ДНУ ім. О. Гончара. До ювілею видано розкішну подарункову книгу “Сторінки історії. Олесь Гончар” (упорядники Ірина Попова, Наталя Олійник, Тетяна Кедич, Альона Тараненко).

5 квітня у Центрі культури української мови НТУ “Дніпровська політехніка” (ректор — академік НАН України, проф. Г. Г. Півняк) відбулися Міжнародні міжвишівські ювілейні Гончарівські читання на тему “Різні наші мови — почуття одні”, в яких узяли участь студенти чотирьох вишів Дніпра. Вони прибули до нас на навчання із Китаю, Нігерії, Туркменістану, Зімбабве, Гвінеї, Анголи, Марокко, Палестини, Узбекистану, Монголії, Демократичної республіки Конго. Різними мовами Азії та Африки вони читали уривки із “Собору” та “Пропороносців”, декламували фронтівій поезії Гончара, освідчувалися йому у високої пошани, співали на честь ювіляра свої народні пісні. А на екрані можна було переглянути кадри перебування О. Гончара в Китаї та інших країнах. Модератор дійства — доцент Валентина Луценко, яка викладає студентам-іноземцям українську мову.

6 квітня свято вшанування великого земляка тривало в Центрі культури української мови НТУ “Дніпровська політехніка” ім. О. Гончара, де відбулися XXV Всеукраїнські Гончарівські читання за участю студентів “Дніпровської Політехніки” та Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, які завершилися концертом і традиційним поліванням Гончарівської верби на університетському подвір’ї.

Грунтовну ювілейну виставку до 100-річчя корифея літератури підготували для містян наукові співробітники музею “Літературне Придніпров’я” (завідувач — Олена Аліванцева).

12—13 квітня у Палаці студентів тривала робота VII Всеукраїнської наукової конференції “Світ Олесь Гончара і й Олесь Гончар у світі”, співорганізаторами якої є Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України та кафедра української літератури ДНУ ім. О. Гончара. На конференції виступили з цікавими науковими доповідями директор Інституту академік М. Жулинський, проф. М. Наєнко, письменник-гончарознавець В. Абліцов, проф. О. Рарицький (Кам’янець-Подільський), а також науковці з Рівного, Кривого Рогу, Запоріжжя та ін.

Відбулася яскрава прем’єра театральної вистави за романом “Людина і зброя” студентського театру “Відлуння”, яка викликала сльози і захоплення публіки. Режисер-постановник Олександра Гонюк.

19 квітня місцеві краєзнавці зібралися на засідання краєзнавчого клубу “Ріднокрай”, що при Дніпровській обласній науково-технічній бібліотеці ім. Рівноапостольних Кирила й Мефодія, аби послухати доповідь на тему: “Хранитель Собору: 100 років Олесь Гончару”. Головні доповідачі — ст. н. працівник музею “Літературне Придніпров’я” Світлана Мартинова.

Учасники ювілейного вечора в Національному музеї літератури.
У центрі — академік М. Жулинський

Київ

“Стежками Олесь Гончара”, — саме так названо кінострічку завдовжки 90 хвилин, яку нещодавно побачив світ. Коли режисер Валерій Степанян-Григоренко вперше прибув до Дніпра і розпочав зйомки, ніхто не вірив, що цей фільм зможе народитися за три місяці. І ось **12 квітня 2018** року стала небанальна арт-подія! У Київському міському Палаці ветеранів на урочистому вечорі, присвяченому 100-річчю від дня народження видатного українського письменника Олесь Гончара, відбувся прем’єрний показ фільму. У залі зібралися відомі письменники В. Женченко, В. Мельник, артисти театру і кіно, серед яких Тамара Яценко, С. Тримбач, учені, працівники Київської обласної бібліотеки для юнацтва. Вступне слово мовив до запрошених гостей очільник Національної спілки письменників України Михайло Сидоржевський, за сприяння якої творився фільм. Він вручив творцям фільму медалі — найвищі нагороди НСПУ.

Талановитий український режисер Валерій Степанян-Григоренко — створив у рекордно короткий термін фільм, працюючи по двадцять годин на добу, вперто, невтомно, цілеспрямовано. А все розпочалося з його палкого бажання пройти всі кроки вслід за народженням 1918 року маленьким хлопчиною Олесем, якому судилося захищати свій край на фронті і прославити його бойовими подвигами і грандіозними епічними полотнами — романами. За мінімально короткий час знято десятки кілометрів плівки — Ломівка, Дніпро (тут режисер побував двічі), Харків, Полтава, Кобеляки, Суха і, звісно ж, Київ. Так виникла документальна двосерійна кінострічка “Стежками Олесь Гончара”.

У фільмі є зворушлива сцена, в якій

вдова письменника Валентина Гончар, донька Людмила та онука Леся кладуть квіти до пам’ятника Олесь Гончару у Києві. Вони були присутні на презентації фільму. У стрічці подано широкі мальовничі панорами Дніпра і степу, будинки шкіл та вишів, у яких навчався письменник, зокрема, Дніпровський національний університет ім. О. Гончара та Харківський національний університет ім. В. Каразіна. Розмови з людьми, які знали чи не знали Олесь Гончара, зокрема, розлогі інтерв’ю дали академіки НАН України ректор НТУ “Дніпровська політехніка” проф. Г. Г. Півняк та ректор ДНУ ім. О. Гончара проф. М. В. Поляков.

Художниця Наталя Мкртчян подарувала Валентині Данилівні портрет Олесь Гончара, на якому він дуже схожий на вірменина, і навіть трохи на конкретного вірменина, самого Степаняна. І мені не одній так здалося. Вочевидь, таким побачила письменника залюблена в нього художниця. І це прекрасно. А режисер В. Степанян напередодні вже отримав на кінофестивалі “Золоте курча” золоту статуетку, перше місце в номінації “Документальний фільм”.

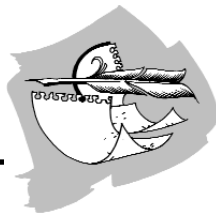
17 квітня у Київському Будинку кіно відбувся показ фільмів за творами Олесь Гончара, серед яких демонструвався і новий фільм режисера В. Степаняна “Стежками Олесь Гончара”. Режисера привітала народна артистка України Раїса Недашківська. В. Степаняна запрошено з фільмом на Міжнародний кінофестиваль, який відбудеться восени у Болгарії.

Полтава

18 квітня естафету ювілейної Гончаріади прийняла затишна Полтава. Об 11.00 розпочала свою роботу на базі Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка Міжнародна науково-практична конференція “Феномен Олесь Гончара в духовному просторі українства”. Конференція стала справжньою інтелектуальною фієстою, на якій пролунали наукові доповіді корифеїв, докторів літературознавчої науки — професорів Ю. Коваліва, М. Наєнка, Галини Райбедюк, М. Степаненка, М. Гуменного, Ганни Токмань, С. Кіраля, О. Неживого, Світлани Жили, Тетяни Бикової, доцентів Віри Мелешко, Ганни Радько, Ніни Осмак та ін. Вони, без сумніву, дали потужний імпульс для роздумів, нових подальших досліджень Гончарової творчості. Гончарівське свято на Полтавщині було тихим, неказеним, негучним, затишним і справжнім українським, надійним і водночас грандіозним, могутнім, енергетичним. Усе було бездоганно — від початку до завершення. Демократичність і водночас академізм, доброзичливість, креативна атмосфера панували тут. Сонце і дощ, дискусії і жарти, співи, огляди музеїв, пам’ятників і неспинна розмова про творчість Олесь Гончара, великого України, що об’єднав усіх у прагненні працювати для України —

Учасники Міжнародної Гончарівської конференції в “Дніпровській політехніці”.
Дніпро, 5 квітня, 2018

пером, словом, громадянським чином. За все — велика подяка творчому колективу ПНПУ ім. В. Г. Короленка на чолі з професором, д. ф. н., видатним гончарознавцем України Миколою Івановичем Степаненком. Полтава — душа України, яка розворушила серця багатьох гостей. А як казав Тарас Шевченко, “Раз добром зігрите серце вік не прохолоне”.

Перша частина пленарного засідання відбулася в університеті, а друга — у розкішному приміщенні краєзнавчого музею ім. В. Кричевського, де відбулося відкриття унікальної документальної виставки з нагоди 100-річчя Олеса Гончара, а також погашення спеціальної ювілейної марки. Вів цю імпрезу доцент університету з кафедри журналістики Гліб Кудряшов. Це був фактично майстер-клас, на якому усі присутні зачаровано слухали вишукану мову красеня Гліба, пересипану призабутими етикетними звертаннями, яскравим епітетним багатством. До всього додавався поставлений голос, унікальний тембр звучання якого творив укупі якусь неймовірну атмосферу довіри, тепла і любові до нашого слова. Ось тут, у Полтаві, я нарешті збагнув, — сказав київський професор Сидір Кіраль, — чому наша, українська, мова посилає третє місце у світі за красою звучання під час конкурсу в Парижі 1933 року, де було відібрано сто мов світу. Так і хочеться гукнути на увесь голос і всю планету: “Слава Полтаві, слава Україні!”

Професорка НТУ “Дніпровська політехніка” Світлана Ігнат’єва (Дніпро) у своєму привітальному слові закликала

відали Кобеляцький районний музей літератури та мистецтва ім. О. Кулика, де нас зустріла привітна господиня, пані Тетяна Чешко. Повела залами, присвяченими полтавським знаменитостям — Олесею Гончару, Павлу Загребельному, Юрію Дольд-Михайлику, Дмитрові Ткачу, Людмилі Авдієнко та ін. Тут же у музеї нас знайшла електронна новина, що 280 депутатів Верховної Ради проголосували за Єдину помісну українську церкву. Радість навпіл із тривогою. Перемога! Чого тепер ще чекати від того патріархату, що молилося за “победу російського воїнства”? До речі, малесеньке село Суха в цім сенсі давно випередило всю Україну. Ще 2014-го, тільки-но запалало на Донбасі, як священник місцевого храму Петра й Павла отець Михайло закликав своїх мирян вийти з-під юрисдикції Московського патріархату і перейти до Київського. Що всі одразу і вчинили. А в священника потому і стріляли, і переслідували, і цькували, та Господь дав йому силу вижити і далі правити Службу Богу в оновленім храмі.

Не забути сказати про юного пристрасного гончарознавця з міста Кобеляки. Це я про Ельчіна Садаєва, азербайджанського українця, учня 11 класу Кобеляцького НВК №1, який змалечку захопився творами Олеса Гончара, особисто познайомився з Валентиною Гончар і Дмитром Павличком. Досліджує їхню творчість, мріє стати літературним критиком.

Далі нас перевезли до Кобеляцької ЗОШ І—ІІІ ступенів №2 ім. О. Гончара, де тривали секційні засідання конференції. Тут ви-

Гетьманські ювілеї

Наталія СОЛОДКА, відповідальний секретар Хмельницької міської “Просвіти”

Хмельницька міська “Просвіта” успішно здійснює свій довготривалий проект “Вартові українства”, героями якого стали два Гетьмани.

29 квітня відзначаємо дві ювілейні дати: 1648 року гетьманом України обрали Богдана Хмельницького; 1918-го — Павла Скоропадського.

Мить історії проміжком 270 років розділила часи гетьманування цих двох Великих Українців.

Саме вони стверджують величезну роль Особи в історії...

Створена талантами та влачею Богдана Хмельницького держава значною мірою залежала від його особистої волі. Засвідчила це і смерть гетьмана.

Для молоді козацької держави, яка на той час перебувала в цілком ворожому оточенні, брак загальноновизнаного лідера мав катастрофічні наслідки.

Численні претенденти на булаву мали надто багато амбіцій та надто мало авторитету. Наслідком цього стала Руїна...

...Історичний шанс встати з Руїни, розвіяти тьму неволі, світ правди засвітити, щоб помолитися на волі невольничі діти!!! — як сказав Тарас Шевченко, був даний 1918 року...

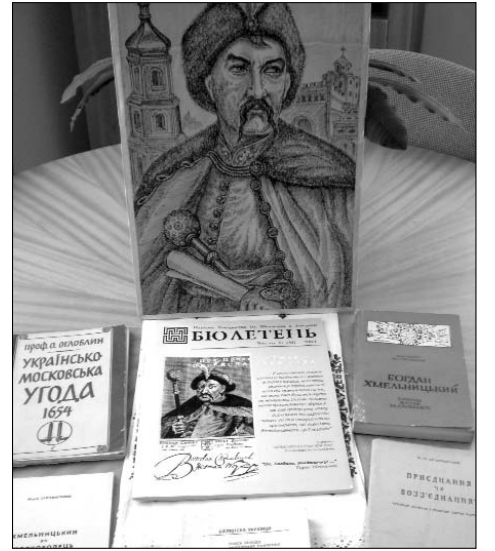
Гетьманська держава Павла Скоропадського... Його не називали Великим гетьманом, але велич його справ дотепер є недосяжною!

Сім з половиною місяців він утримував у розбурханому вирі революцій України у відносному соціальному і громадському спокої. Було створено Українську академію наук, Українську академію мистецтв, відкрито український університет у Кам’янці-Подільському...

Українська гривня стала конвертованою валютою!

Обидва гетьмани — справжні вартові українства, напевне, найколеритніші постаті нашої історії.

Різного про них написано і сказано...

Але обидва вони заслуговують на увагу і повагу сучасників.

На пошанування їх спільно з Департаментом освіти та науки Хмельницької міської ради Товариство “Просвіта” обласного центру, що носить ім’я Великого гетьмана, проводить різні заходи, об’єднані однією темою — “Богдан Хмельницький і Павло Скоропадський. Два гетьмани — одна Україна”.

20 і 22 квітня відбулися відеоекскурсії в Головному Управлінні Національної Поліції в Хмельницькій області та НАДПСУ імені Богдана Хмельницького.

Тему достойно й цікаво розкрили історики Дмитро Бекас (учитель ТБЛ імені Артема Мазура) та Наталія Івасішина (директор СЗОШ № 21).

24 квітня відбулося засідання круглого столу в Народному Домі “Просвіти”. Стислу ґрунтовну інформацію про двох Гетьманів надала магістр історії Наталія Солтис.

Учасники зібрання — старшокласники — взяли участь в обговоренні виступу голови Хмельницької “Просвіти” Зої Діденко “Слава і неслава Богдана Хмельницького. Великий Кобзар про Великого гетьмана”.

Учасники круглого столу переглянули документальний фільм “Павло Скоропадський” та ознайомилися з тематичними виданнями української діаспори.

Зустріч під час зйомок фільму “Стежками Олеса Гончара”. Зліва направо: ректор НТУ “Дніпровська політехніка” академік Г.Г.Півняк, проф. Світлана Ігнат’єва, режисер В. Степанян, Леся Степовичка, проф. В. Пушкін, доц. Ірина Цюп’як. Дніпро, січень 2018

присутніх жити дружно, як заповідав Олесь Гончар, і подарувала музею пам’ятний сувенір роботи петриківських майстрів.

Увечері гостям показали концерт “Студентська весна”, присвячений 100-річчю Олеса Гончара. Тут усе було справжнє. Костюми хористів-студентів ніби зі старих листівок, вінки масивні, обличчя серйозні. Звучання голосів, репертуар, манера триматися, атмосфера на сцені, — все таке старосвітське, полтавське, — розчулило публіку. Слухала, дивилася і не могла стримати сліз, серцем лінула у XIX століття, у минувшину... Слава тобі, кохана Полтаво, серце України!

19 квітня. Полтавщину накрит дощ. Їхали в Суху, жартуючи, що, може, хоч там не буде дощу. Та де! Періщило тільки так. А на подвір’ї садиби виструнчилися в рядок молоді красивенні співачки народного фольклорного колективу “Кобеляцькі джерела”, на вустах яких розцвітала пісня “Ой, зелене жито, зелене, хороші гості у мене...” А далі екскурсія досвідченої директорки меморіального будинку-музею Олеса Гончара, племінниці письменника Тетяни Бондаревської, огляд експонатів, заставання піржками з маком, вергунами і узваром. І всім вистачило місця у маленькій хатині, і всіх приголубила теплою гостинністю хата Олесевого дитинства.

Далі наша дорога пролягла до райцентру, знаменитих Кобеляк. Спершу ми від-

ступили з доповідями проф. Світлана Ленська, доценти Ганна Радко і Віра Гуменна та авторка цих рядків. Зав’язалася цікава дискусія з проблем інтерпретації тексту. Ю. Ковалів запропонував перенести цю тему на засідання круглого столу. Гості оглянули шкільний музей Олеса Гончара. Свято добігало кінця. Гості почали прощатися.

Хороше й боляче на душі, як і завжди буває, коли на мить потрапиш у рідне-рідне середовище, шире, українське, автентичне, автохтонне, непідробне, справжнє, ніби у далекому минулому опинився, у своїй родині два століття тому. Кількість має бути достатньо концентрованою, тоді вона переходить у якість. І важко виходити з того стану короткої ейфорії, із солодкого, райського сну і повертатися до важких, сірих, асфальтових буднів XXI століття. Полтавонько мила, прабатьківщино усіх моїх предків по всіх лініях на всі чотири сторони світу! — стогне моє серце і тріпотить, радіючи, що Україна є. І яка велика, справжня, жива, голубка наша, хоч і тяжко поранена і скривджена, а є. Вона у пісні, у науці, у танці, у наших серцях, у наших головах, у нас на вустах, бо ми видихаємо кожне слово рідною мовою. Слава їй, слава навіки! І слава Олесею Гончару, слава всім, хто долучився і хто організував це чудове свято в різних селах і містах.

А Гончаріада не завершилася, вона триває...

Станіслав Єжи Лец: «Я буду тутешнім письменником — обмежуся сучасною планетою»

Богдан ЗАЛІЗНЯК

“У цьому будинку в 1920—1934 і в 1939—1941 рр. мешкав відомий поет і афорист Станіслав Єжи Лец, який дебютував томом віршів “Барви” (1933). Вершиною його творчості стали 5000 афоризмів, відомі, як “Незачесані думки” (1947—1966), сповнені гумору, палкого гуманізму й осуду тоталітарних практик”.

Це — текст, викладений на меморіальній дошці на честь Станіслава Єжи Леча, майстра афористичного жанру, поета, який частину свого життя прожив у Львові. А ще — у Відні, Варшаві, Румунії, Ізраїлі, навіть — у концтаборі під Тернополем. Звичайно, не завжди — з власної примхи, а в зв’язку з життєвими обставинами, що виникали під подумом розмаїтих суспільних вітрів. Такі були часи. Про це, зокрема, свідчать і деякі афоризми пана Леча, наприклад: “З одного хреста можна було би зробити дві шибениці” чи “Є барикади, по один бік яких немає нікого”.

Дошку відкривали 22 квітня цього року у Львові по вул. Словацького, 6 — на будинку, де проживав пан Лец у вказані в тексті роки. “Я насправді вражений, оскільки бачу вперше Адама Міхніка, гострого на розум Віктора Шендеровича, — сказав у своєму виступі міський голова Львова Андрій Садовий. — Станіслав Єжи Лец сприймав життя галицьким нервом, був справедливою, чесною людиною. Народився в місті, яке є вільним і творить вільних людей”.

Справді, Львів був завжди вільним містом. Окрім певних часів, про які ви, шановні читачі, здогадуєтесь. Бо завойовників, деяких наших “друзів”, місто також завжди пригукувало, не кажучи вже про Україну загалом.

При відкритті пам’ятної дошки виступили консул Польщі Мар’ян Орліковський, російський дисидент, публіцист, правозахисник Віктор Шендерович, видатний польський

журналіст, видавець “Газети Виборчої”, громадський діяч Адам Міхнік, сини Станіслава Єжи Леча — Томаш Лец і Ян Лец. Вів дійство перекладач із польської, дослідник польсько-української творчості Андрій Павлишин, який перекладав також і “Непричесані думки” Станіслава Єжи Леча.

А 21 квітня, в дзеркальній залі палацу Поточких відбулась презентація дивовижного альбому “ЛЕЦ. XX століття”. Модератор зустрічі Андрій Павлишин першому надав слово Віктору Шендеровичу: “Для інтелектуалів СРСР це був ковток свіжого повітря. Якраз тоді в мене виникла ідея створити такий альбом. Але коли я кілька років тому довідався, що у Львові немає пам’ятної дошки Станіславу Єжи Лечу, був певним чином вражений. Тепер ми виправили цю несправедливість”.

Віктор Шендерович пообіцяв, що альбом вийде чотирма мовами — польською, російською, українською і німецькою, оскільки (запевнив присутніх пан Віктор) Львів завжди був центром Європи, в якому, до речі, сім разів змінювалась влада. Переповнена зала щиро вітала також Адама Міхніка, синів С. Є. Леча — Томаша і Яна. “Я був гордий вирости в ореолі батька, — схвильовано говорив Ян Лец. — Ціле моє життя пов’язане з батьком”.

Словом, діти завжди пам’ятають свого батька. І були дуже раді, що у Львові нарешті практично згадали про нього — і виходом прекрасного альбому, і відкриттям меморіальної дошки.

Через те є сенс ще раз нагадати кілька геніальних висловів-афоризмів відновленого львів’янина Станіслава Єжи Леча: “І собака в столиці гавкає голосніше”; “І волосся дикби може стати зачіскою”; “Я буду тутешнім письменником — обмежуся сучасною планетою”. Очевидно, разом з інтелектуальним паном С. Є. Лецом Львів також має шанс “обмежитися сучасною планетою”. Стати ще кращим, аніж був.

Творча родина з Галичини

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Марта Базак навчалася у Львові в училищі ім. І. Труша та в Інституті декоративно-прикладного мистецтва на факультеті художнього ткацтва. Вивчала малюнок, живопис, фотосправу, мистецтво шрифту та плаката. Працюючи завідувачем відділу Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття, писала статті про народне мистецтво. Брала участь у найпрестижніших бієнале — DelBellogallery в Торонто (Канада), “Імпреза” в Івано-Франківську, “Гобелен і мистецтво ткацтва” в Турне (Бельгія), “Сучасне українське мистецтво. Нові імена” у Відні (Австрія), в ювілейному показі українського мистецтва у штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі, а також у виставках в Австрії, Чехії, Угорщині, Китаї, Португалії, Росії і, звісно, в Україні. Нині пані Марта працює старшим викладачем на кафедрі художнього текстилю Київського інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука. Твори мисткині зберігаються в українських національних музеях, приватних колекціях Канади, Німеччини, Польщі, Росії, США, Франції.

Микола Яковина — художник, архітектор, політик, державний і громадський діяч. Навчався в Івано-Франківській дитячій художній школі та Республіканській художній школі ім. Тараса Шевченка у Києві. Вивчав живопис і графіку. Закінчив факультет інтер'єру та обладнання Львівсько-

Музей сучасного мистецтва України запросив на відкриття виставки “В контражурі”, що відбувається у рамках проекту “Сімейні цінності — родинні зв’язки”. Цього разу тут представили багатогранну творчість Марти Базак та Миколи Яковини, яких єднають не лише мистецькі, а й родинні зв’язки.

го державного інституту прикладного та декоративного мистецтва та факультет спеціального права Львівського державного університету ім. Івана Франка і аспірантуру цього вишу (юридичний факультет). Учасник художніх виставок з 1980 року. Автор вітражів Івано-Франківської обласної бібліотеки (нині монастир сестер Василіянок) та Коломийського національного музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Йосафата Кобринського, архітектор храму Вознесіння Господнього (селище Брошнів-Осада, Івано-Франківська область). Твори майстра зберігаються в Іва-

но-Франківському краєзнавчому музеї, Коломийському національному музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Йосафата Кобринського, Дирекції виставок НСХУ, приватних колекціях України, Канади, Польщі, США, Росії, Японії. Поеднуючи мистецтво, громадську і політичну діяльність, пан Микола дбає про збереження історичної та культурної спадщини України.

Ми попросили художників поділитися секретами своєї творчості.

Микола Яковина: “Часто згадую 1989 рік. Тоді ми змогли провести в Івано-Франківській області, яка була закрита для іноземців, бієнале, в якому взяли участь гості з 40 країн, а через два роки бієнале відбулося вдруге. До нас на пострадянському просторі такого ніхто не робив. Це був той поштовх, що вплинув на розвиток інших процесів. Ми творили імпрезу разом із першими акціями Товариства української мови і “Меморіалу”. Боротися за збереження залишків культурної спадщини, які не встигли знищити радянський режим. Піднімали забуті імена, штучно замовчувані явища. Пізніше ці процеси, до яких долучалися літератори, художники, журналісти, науковці, краєзнавці та всі небайдужі, отримали назву “Станіславський феномен”.

Відтоді у мене з’явилося багато цікавих творчих зна-

хідок, які і досі живлять увагу. І хоча сьогоднішня експозиція не ретроспективна, але дає можливість порівняти мене теперішнього і того, яким я був 30 років тому.

Свою громадську діяльність починав із підпілля, а потім нелегальною стала моя творча діяльність. Адаже не хотів, аби творчість була безпосереднім відбиттям моєї публічної діяльності. Я керував областю, був першим у СРСР головою обласної ради не комуніст, до того ж наймолодший серед своїх колег. Я усвідомлював, що це створює для мене певні рамки, певні обмеження.

Лише 6-7 років тому почав виходити зі своєю творчістю у світ. Як живописця, мене цікавить первинна матерія, колір, фактура. Через твори намагаюся висловити своє ставлення до демократії, охлократії, вільної творчості і втручання так званих мистецтвознавців у творчий процес.

Завдячую своїм родичам — батькам, дружині Марті, дітям. Завжди обертаюся на те середо-

вище, з якого вийшов. Я народився далеко за межами рідної землі, аде моїх родичів свого часу вислали. Повернувшись в Україну з Караганди, коли мені було 10 років. Пам’ятаю понівечені долі і загиблих (від рук совітів загинули два брати і сестра моєї мами). Я міркував, що маю прожити життя не лише за себе, а й за своїх рідних. Їм присвячував свої справи і в мистецтві, і в політиці”.

Марта Базак: “Востанне разом із Миколою ми виставлялися 30 років тому. Дуже хвилювалася, готуючи цю експозицію. Дякую Музею сучасного мистецтва України за надану допомогу в підготовці виставки.

Представлені мною роботи виконані різними фактурами. Одне з центральних місць належить триптиху про вино. Полотно створювала для презентації книжки про цей напій. Окремі розділи триптиха присвячені винограду, червоному і молодому вину. Дуже люблю малювати янголів”.

Унікальні акварелі Ярини Юрик

Георгій ЛУК’ЯНЧУК
Фото автора

“Я бачу кілька акварелей української художниці Ярини Юрик, які показують нам, як людське творіння поєднується з просторовою архітектурою божественного характеру, з духовною досконалістю, унікальними кольорами, людиною створеними, від природи чистими, пастельними і яскравими. Це її власний винахід. Він проявляється в її роботах з особливою майстерністю та емоційним навантаженням, наповненими безпрецедентним світлом і духовністю, де її великий талант проглядається між зірками її робіт — успіхами Ярини Юрик”, — зазначає відомий художник із Нью-Йорка Джордж Рівас.

Заслужена художниця України Ярина Юрик живе і працює у Львові. Навчалася в дитячій художній школі ім. О. Новаківського, де її першим учителем був Володимир Риботицький. З відзнакою закінчила Львівський державний коледж декоративно-ужиткового мистецтва ім. І. Труша та здобула кваліфікацію художника-дизайнера за напрямом: “Образотворче мистецтво” (педагоги — Р. Безпалків, О. Маркович, Т. Чорноус). Нині Ярина — член НСХУ, кандидат архітектури, доцент кафедри дизайну та основ архітектури НУ “Львівська політехніка”.

Художниця бере активну участь у діяльності Львівського

У Літературно-меморіальному будинку-музеї Тараса Шевченка відкрилася виставка “Моя Україно...” званої далеко за межами України львівської художниці Ярини Юрик. Молода мисткиня нової хвилі модерного українського мистецтва представила свої роботи із серій: “Світе милий... Моя Україно”, “Місця пам’яті...”, “Буття...”

ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка. Вона — авторка публікацій з проблем збереження національної мистецької спадщини. Брала активну участь в організації та проведенні низки культурно-мистецьких заходів: Всеукраїнського конкурсу сучасної релігійної пісні “Пісня серця”, акцій “Читай, дивись і слухай українське”, Свята Героїв та Свята Матері. Виставляла свої творчі роботи на виставках у Польщі (Вроцлав, Гданськ), Словаччині (Кошіце). Персональну виставку молодій художниці експонував Національний художній музей у Львові. У квітні 2017 р. експонувала свої роботи на найбільшій у світі виставці сучасного мистецтва “Арт-експо Нью-Йорк — 2017”. А восени того ж року була відібрана для участі в Осінньому салоні Латинської Америки в Сан-Паулу та Непалі, а 2018-го — для участі в Салоні акварелі та дизайну в Гранд Палле у Парижі.

Її роботи обирають для експонування на багатьох міжнародних виставках у країнах Європи та Азії, Латинської Америки та в США. Вона — засновник сучасного науково обґрунтованого кордоцентричного світоглядного

напрямку акварельного малярства в Україні. Її мистецтво — відображення її естетично-філософських інтелектуальних пошуків у науці.

Найулюбленіша тема художниці — цикл філософських творів. Осмислення філософських тем “Життя” та “Душі Всесвіту”, “Смерті”, “Добра і зла”, “Миру”, “Гармонії”, “Катарсису” здійснюється за допомогою образів природи із застосуванням контекстуального та екологічного підходів.

“Для мене наука та мистецтво — це два способи пізнання світу, моя “сродна праця”, як проповідував наш великий мудрець Григорій Сковорода, і моя найбільша любов — цикл “Світе милий... Моя Україно”. Мистецтво несе добро і світло, фіксує невловиму аморфність миті...” — говорить мисткиня.

А геніальні акварелі Тараса Шевченка надихнули Ярину ще школяркою зайнятися саме цим надзвичайно складним за технікою виконання видом мистецтва.

Мисткиня знає, що художнику, який малює натуру, відкривається майбутнє: “Я прокидаюся і відчуваю, що нині зроблю щось хороше. Мистецтво повинно нести добро, зілювати сер-

ця глядачів, випромінювати позитивну енергію, дарувати відчуття надії, спонукати задуматись, віднайти у собі щось краще, отримати розраду та принести добро у цей світ. Своєю мистецькою сією бачу в тому, аби показати людям у творчості, що життя дуже коротке і плінне, жодна хвилинка не повториться, всі ми унікальні й взаємопов’язані, і стільки всього є дивовижного у світі, що ми не помічаємо за буденними клопотами. Жодну мить не повернути...”.

Знані в Україні художники Ігор Мельничук і Володимир Гарбуз, що взяли участь у відкритті виставки, підкреслили унікальність творчого таланту Я. Юрик, котра одна з небагатьох художниць України працює в техніці дуже складної і рідкісної у мистецькому світі кольорової акварелі, пронизаної шевченківською чутливістю й ніжністю

її робіт. Митці відзначили, що львівська художниця викристалізувала свій унікальний стиль, занурилась у глибинні пласти української ідентичності і вводить сучасне українське малярство у світову культуру. А науковець Сидір Кіраль поділився своїм захопленням від особливої любові художниці до рідної природи та України. І назвав її справжнім постпредом української культури у світі... Високу оцінку мистецької та громадської діяльності талановитій художниці дали в своїх виступах директор Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка Надія Орлова, заступник директора Президентського фонду Леоніда Кучми “Україна” Тетяна Мельник та колега Ярини — художниця Тетяна Очеретко. Відкриття прикрасив музичним виступом талановитий кобзар Сергій Нечипоренко.

Олена ХОХЛАТКІНА: «Свої вистави створюємо з любов'ю»

— Протягом 14 років Ви були однією у провідних актрис Донецького національного академічного українського музично-драматичного театру. А як Вас доля пов'язала з цим містом?

— До цього працювала у Херсонському академічному музично-драматичному театрі імені Миколи Куліша. А в Донецьк мене та мою родину 1999 року запросив Марко Бровун, який тоді формував нову театральну трупу. Тут я зробила творчу кар'єру, стала народною артисткою України, отримала багато інших відзнак. Наш художній керівник робив усе для того, аби акторам працювало комфортно.

Спершу мене ввели у виставу “Ці вільні метелики” за п'єсою Леонарда Герша, де я грала маму головного героя. Потім були ролі у казках. Запам'яталася вистава “Енеїда”, яку ставив Віктор Шулаков. Цю постановку удостоїли високої Шевченківської премії. Загалом це був насичений період. Я зіграла багато ролей. Серед них — роль Проні у виставі “За двома зайцями”.

Цікавою була і роль тьоті Моті у виставі “Тьотя Мотя приїхала” за п'єсою Миколи Куліша, яку поставив молодий талановитий режисер Ігор Матіїв. Зараз він також живе в Києві, працює в Київському академічному драматичному театрі на Подолі. Ця вистава мала великий успіх у глядачів, її любили актори. На жаль, сталося так, що ми мало її грали. Невдовзі частина акторів виїхала з Донбасу, а частина залишилася на тимчасово окупованій території.

Як відомо, більшість населення Донеччини, особливо у містах, російськомовне. Але це не заважало нашому театру бути на 90% українськомовним і при цьому мати велику популярність серед глядачів.

Ми дуже часто їздили з гастролями. Цей проект мав назву “Схід-Захід”. Щороку з новими виставами відвідували Івано-Франківськ, Львів, Київ, інші міста. Постійно звітували перед глядачем про творчу роботу. Одне з чільних місць у репертуарі театру

В одному з попередніх чисел газети ми писали про прем'єру вистави “Дорога Памела”, яку в Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка поставив Дмитро Чирипюк. Роль Памели Кронкі у цій виставі стала першою головною роллю народної артистки України Олени Хохлаткіної на провідній драматичній сцені країни. Сьогодні пані Олена гість “СП”.

ру посідала українська класика. Незадовго до початку війни Ігор Матіїв поставив виставу “Сліпий” за Тарасом Шевченком. Коли вже захопили Донецьку ОДА, ми грали цю виставу і глядач стоячи аплодував і Шевченку, і нам.

Багато їздили зі своїми виставами містами-супутниками Донецька з українським репертуаром. Коли починалася вистава, в залі був шурхіт, мовляв, “знову українською?”. — “А вона була українською?”. — питали в нас. Усе було зроблено настільки якісно, естетично і зрозуміло, що питання мови не виникало.

Наш театр був одним з потужних осередків культури і його дуже любив глядач.

— Що змінилося 2014 року?

— Я залишила Донецьк і переїхала до Києва, до моєї дочки Оксани Жданової, яка працює актрисою Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра. Зважилася на цей крок, оскільки не підтримую ідеологію самопроголошеної

ДНР. Так само вчинила половина моїх колег. Інші залишилися у Донецьку. Думала, що невдовзі ситуація зміниться, і я знову зможу працювати в рідному театрі. Але, на жаль...

У Києві нас зібрав Ігор Матіїв. У нас не було свого приміщення і коштів, розуміли, що чогось грандіозного створити не зможемо, але потрібно було з чогось починати. Вирішили розпочати з комедії. Адже глядач дуже любить цей жанр. Поставили виставу “Шикарне весілля”, яка свого часу йшла в Донецьку і мала великий успіх. Мені запропонували грати маму нареченої, роль невелика, але смішна. Ми намагалися вижити і водночас розважитися.

Нас підтримали друзі і знайомі. Ми збирали повні зали. Багато гастролювали Україною. Завдяки енергії, наполегливості і професіоналізму заступника директора театру Олени Байбак (наразі керівник літературно-драматургічної частини Київського театру ляльок на лівому березі Дніпра) вдалося організувати глядача. А коли їздили тими самими містами вдруге, то нас уже зустрічали як рідних.

На жаль, цей проект уже припинив своє існування. Але вірю, що в його організатора Ігоря Матієва велике творче майбутнє.

Також граю Омелію у виставі “Людина, яка платить”. Її поставив Дмитро Богомазов. З режисером мене познайомила донька, в якій він викладав у Київському національному університеті театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого. З цієї виставою ми також їздили Україною, а зараз вона в репертуарі Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра.

— Все третій рік Ви актриса Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка.

— Це мій улюблений театр. Він подобається своєю історією, своїми корифеями, своїм сьогоденням. Театр Франка для мене — це театр-легенда. Якби навчалася у Києві, то, напевне, намагалася б розпочати свою творчу біографію саме з цього усталеного колективу.

Певною мірою допомогло те, що я була в статусі переселенки. Люди шире відгукнулися на мої проблеми. Дякую Богу і генеральному директору театру, що мені повірили, прихистили і дали роботу.

Першою стала невелика, але досить цікава роль Клавдії Іванівни Петухової у виставі “Великі комбінатори”, яку поставив Дмитро Чирипюк. Глядач сприйняв цю роботу добре, за що йому вдячна. Скрізь приходять люди, які люблять театр. І кожен театр може похвалитися своїм глядачем. На першому місці після репертуару й акторів йдуть схвальні відгуки про глядача. Глядач у Києві, як і в Донецьку, прекрасний, добрий чуйний. Глядач — це партнер.

Після “Великих комбінато-

рів” була роль Уліти в “Лісі” за О. Островським, хоча це й не головна, але досить важлива дійова особа, яка задіяна в багатьох сценах. Також граю Матильду Штосс у виставі “Три товариші” за Е. М. Ремарком.

— Нарешті у Вас з'явилася головна роль.

— Режисер Дмитро Чирипюк вирішив зробити зі мною виставу і запропонував для цього проекту п'єсу американського письменника Джона Патрика “Дорога Памела”. Сприйняла цю пропозицію з радістю. Мати головну роль у Театрі Франка — велика честь і велика відповідальність. Дуже подобається цей образ. Мені близьке її ставлення до життя, до Бога, до людей, її доброта.

Звичайно, свою роботу важко оцінювати. Але я дуже задоволена колегами, вони справжні професіонали. Репетиції тривали понад місяць. За цей час склалася чудова творча атмосфера. Свою виставу ми створювали в любові й взаєморозумінні. Маю надію, що в нас вийшла гарна робота. Велика заслуга в цьому акторів Олексія Петухова, Олега Стальчука, Назара Задніпровського, Тетяни Шляхової і Олексія Зубкова.

— Чи знімаєтесь у кіно?

— У цьому виді мистецтва я роблю лише перші кроки. Переважно знімаюся у невеликих епізодах у серіалах. Цікавою має вийти роль старої циганки у фільмі “Пекельна хоругва, або Козацьке Різдво”, який знімає Михайло Костров. Мрію про великі ролі в українському кіно, сподіваюся, що вони з'являться у перспективі.

Люблю подорожі на велосипеді, роботу на землі, раніше у мене була дача. Відпочиваю душою, коли відвідую свою малу батьківщину — Херсонщину. Там живе моя мама. Мрію мати власний будинок, і щоб в Україні, на рідній, запанував мир, а Донбас знову став українським.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

«Золота Дзига» обрала кращих у кіно

Завершилася церемонія Другої національної кінопремії “Золота дзига”, яка відбулася 20 квітня у КВЦ “Парковий” у Києві. Щорічний захід Української кіноакадемії, на якому називають найкращі українські фільми та відзначають досягнення українського кінематографа, виявив імена найкращих у 18 номінаціях.

За перемогу в номінації на “Кращий фільм” 2017 року боролося 5 фільмів: “Кіборги”, “Припутні”, “Рівень чорного”, “Стрімголов” і “DZIDZIO Контрабас”. Переможців обирали члени Української Кіноакадемії. Вибір проходив у 2 етапи шляхом голосування. Нагороду 2018 року також вручали “Кращому звукорежисеру”, “Кращому художнику по костюмах”, “Кращому художнику по гриму” і “Вибір глядача”. Зазначається, що “Вибір глядача” — нагорода, яка дається за результатами голосування в мережі.

На самому початку церемонії було виголошено солідарність з українським режисером Олегом Сенцовим, ув'язненим російською владою за фальшивим звинуваченням. Уже чотири роки він живе в умовах катувань і знущань у російській тюрмі на півночі РФ.

Почесний гість церемонії Даріуш Яблонскі, режисер, продюсер та сценарист, член Європейської кіноакадемії, голова Європейського клубу продюсерів, ініціатор створення польської кіноакадемії, Польської національної кінопремії “Орли” та засновник Незалежної кінофундації, виголосив промову на підтримку ув'язненого режисера. Про це сказали і голова Правління Української кіноакадемії Михайло Ілленко, і голова Наглядової ради

Вікторія Тігіпко, і ведучі церемонії Ахтем Сейтаблаєв та Василіса Фролова.

Першим премію “За внесок у розвиток українського кіно” отримав В'ячеслав Криштофович, дійсний член Академії мистецтв України, заслужений діяч мистецтв, член Української кіноакадемії, член правління Національної спілки кінематографістів України.

Наступні премії були такими:

“Кращий художник-гример” — Ліліана Хома, фільм “Кіборги”;

“Кращий художник-костюмер” — Світлана Симонович, фільм “Червоний”;

“Кращий звукорежисер” — Сергій Степанський, фільм “Стрімголов”;

“Кращий композитор” — Микита Моїсеєв, фільм “Стрімголов”;

“Кращий короткометражний ігровий фільм” — фільм “Випуск-97”, Павло Остріков;

“Кращий художник-постановник” — Шевкет Сейдаметов, фільм “Кіборги”;

“Кращий сценарист” — Наталя Ворожбит, фільм “Кіборги”;

“Кращий оператор-постановник” — Валентин Васянович, фільм “Рівень чорного”;

“Кращий актор другого плану” — Віктор Жданов, фільм “Кіборги”;

“Краща актриса другого плану” — Ніна Набока, фільм “Припутні”;

“Кращий документальний фільм” — фільм “Дім Слово”, Тарас Томенко;

“Кращий анімаційний фільм” — фільм “Причинна”, Андрій Щербак;

“Кращий актор у головній ролі” — В'ячеслав Довженко, фільм “Кіборги”;

“Краща актриса у головній

ролі” — Даша Плахтій, фільм “Стрімголов”;

“Кращий режисер-постановник” — Сергій Лозниця, фільм “Лагідна”;

“Вибір глядача” — фільм “Dzidzio Контрабас”, Сергій Лавренюк;

“Найкращий фільм” — фільм “Кіборги”, Ахтем Сейтаблаєв.

Головним символом Національної кінопремії стала статуетка “Золота дзига”, дизайн якої розробив український митець Назар Білик.

Підготувала
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Буяння Французької весни в Україні

Наталія ГУМНИЦЬКА,
Львів

Цьогорічна п'ятнадцята Французька весна забула в квітні особливими барвами і зачарувала гурманів різного мистецького уподобання та потреб історичного, наукового, освітнього пізнання взаємозв'язків українського і французького народів в історичній ретроспективі з проєкцією на їхній розвиток у сучасності й майбутті. Стартував фестиваль 31 березня в Києві на Софійській площі музичним перформансом "ПОВІТРЯ", який став унікальною подією, створеною міжнародним колективом у складі французького композитора П'єра Тію, українського режисера Влада Троїцького, люксембурзького диригента і музиканта Гаста Вальтінга, українських музикантів Dakh Daughters, Nova Opera і Національного президентського оркестру. Масштаби ювілейної Французької весни охопили дев'ять міст України: Київ, Дніпро, Львів, Івано-Франківськ, Рівне, Запоріжжя, Одесу, Бердичів та Харків. Посольство Франції в Україні, Французький інститут в Україні, мережа Альянс Франсез в Україні, Мерії міста Тулуза та численних урядових і неурядових інституцій України забезпечили шанувальникам французької культури розмаїту програму в не менш цікавих формах її реалізації: художні й фотовиставки, театральні вистави і перформанси, концерти популярних музикантів і перегляд найвідоміших сучасних і ретроспективних кінострічок, відкриті дискусії з відомими письменниками, філософами й цікавими особистостями Франції, майстер-класи з вивчення французької мови для молоді. Розмаїття подій, гостей, незвичних форматів вражає. Проте є ще дещо, що робить нинішній Французький фестиваль особливо ціка-

Ізабель Дюмон

вим для українців. Ця особливість полягає в експериментуванні, синергії зусиль талановитих колективів і окремих виконавців не лише з Франції, а й з України й інших країн Європи. Такий креативний підхід дає можливість взаємного пізнання й інтегрування різних культур, а також створення несподіваних модерних мистецьких проєктів. Одним із таких цікавинок став проєкт "Інверсії" відомого французького фотографа Філіпа Бертрана й українського художника Миколи Білоуса. Це творчий експеримент, який вилівався у діалог живопису і фотографії: чорно-білі світлини Бертрана форматом А4 Білоус вдало перетворив на двометрові кольорові полотна. Показовою у цьому плані є програма Французького фестивалю, сформована ГО "Альянс Франсез" у Львові, яку офіційно відкрила Надзвичайний і Повноважний Посол Французької Республіки в Україні Ізабель Дюмон 2 квітня виставкою "Франція поруч" у Львівському історичному музеї. У своєму вітальному слові, яке Ізабель Дюмон на радість присутніх розпочала українською мовою, вона вказала на важливість відроджен-

ня традицій наших взаємозв'язків, без яких важко буде оминати виклики сучасності й здійснити перспективи на майбутнє. Виставка "Франція поруч" занурила глядачів в атмосферу "французького" Львова за допомогою пам'яток зі збірки Львівського історичного музею. Експозиція демонструє безпосередні чи опосередковані взаємозв'язки між Францією і Львовом через розкриття історичних постатей і подій.

Цікавим є твердження видатного французького вченого-сходознавця Мішеля Ле Кієна про заснування Львова князем русичів Левом 1240 року на противагу даті 1256 року за даними Галицько-Волинського літопису. Не менш захопливими виявилися мапи відомих французьких картографів Гійома Левассера де Боплана та Жан-Батиста Нолену XVII ст., на яких вони детально описали українські землі у кордонах того часу. Наполеонівський період на виставці представлений постаттю видатного поета-комедіографа Олександра Фредра, який служив в армії Наполеона і був відзначений Золотим Хрестом Virtuti Militari та хрестом "Почесного легіону".

Ще низка цікавих фактів із виставки: функціонування у Львові Музею геніального Фредерика Шопена до 1936 року, виступ у Львівському театрі Марії Заньковецької (колишнього театру Скарбка) у листопаді 1881 року знаменитої французької акторки Сари Бернар, керамічні пам'ятки фабрики львівського архітектора Івана Левинського, які на Всесвітній виставці у Парижі 1900 року були відзначені срібною медаллю у номінації "Декорування інтер'єрів громадських і житлових споруд". Важливою родзинкою церемонії відкриття стало нагородження Послом Ізабель Дюмон низки українських митців і науковців орденами Міністерства освіти Франції та Міністерства культури Франції, серед яких Василь Кметь (директор бібліотеки Франкового університету, президент ГО "Альянс Франсез" у Львові), Роман Чмелик (директор Львівського історичного музею).

Під знаком вшанування 100-ліття заснування української дипломатії в контексті зв'язків із Францією в Науковій бібліотеці Франкового університету відкрилася виставка "Франція та Україна: політика, культура та співпраця (1918—1920)". Відкриваючи виставку, директор бібліотеки Василь Кметь підкреслив, що ювілейній Французькій весні організатори намагалися надати українського колориту, свідченням чого і стала ця виставка, яка розкриває історичні, дипломатичні, політичні, культурні, наукові зв'язки з Францією. Цікаво, що дипломатичне представництво тодішньої молоді держави видає газету "Україна-Франція", а Україна стає об'єктом дослідження та натхнення для філософів (Жоржа Люсіані), журналістів (Жена Реліс'є), науковців і літераторів (Миколи Костомарова). Продовжив цей український контекст документальний фільм "Укра-

їнські записники" французького режисера Еммануеля Граффа, який знайомить глядача з сучасною Україною через призму двосторонніх відносин "Україна-Європа". Про королеву Франції Анну Ярославну нагадує глядачам читання драматичної поеми Богдана Стельмаха "На брань до королеви Анни", а королеву Анну Австрійську, матір Людовіка XIV, можна побачити в образі правлячої цариці Клеопатри на презентації атрибутивного гобелену XVII ст. з палацової колекції французьких королів з фондів Музею етнографії та художнього промислу.

Особливий резонанс викликала зустріч з письменником, сценаристом і музикантом Давидом Фоєнкіносом, автором вісімнадцяти романів, перекладених на 40 мов світу, серед яких український переклад роману "Ніжність", який отримав понад десять престижних нагород і перевищив децизи з яскравого, енергетично насаженого калейдоскопа високимистецьких подій, які відбувалися у рамках ювілейної Французької весни в Україні. А в чому полягає глибинний сенс такого Фестивалю? Мабуть, однією з відповідей буде геніальна сентенція Антуана де Сент-Екзюпері: "Єдина справжня розкіш — це розкіш людського спілкування". Спілкування, яке відбувається за дотриманням демократичної формули французьких мислителів і революціонерів: "Свобода. Рівність. Братерство". Нам же, за прикладом Франції, варто створити Інститут України у Франції (і не лише у Франції) та спільно з дипломатичним корпусом поглибити наше спілкування для добра, миру, єдності, любові на планеті Земля.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2018

Нині триває передплата на 2018 рік
на періодичні видання за друкованим
Каталогом видань України «Преса поштою».

Наш поштовий індекс — 30617.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ "Інтерекспресдрук",
вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у травні — 16 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.
Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

